

- *Quo vadis* loomaarstiteaduskond
- Mumifitseerunud päramised tupes
- Pemfigus — autoimmuunne nahahaigus
- Jäsemehaigustest mõnedes veisekarjades
- Koera toitmine enne paaritust ja tiinuse ajal

EESTI LOOMAARSTLIK RINGVAADE

ESTNISCHE TIERÄRZT-
LICHE RUNDSHAU

THE ESTONIAN
VETERINARY REVIEW

REVUE VÉTÉRINAIRE
ESTONIENNE

EESTI LOOMAARSTIDE ÜHINGU AJAKIRI

Väljaandja:

Eesti Loomaarstide Ühing
Kreutzwaldi 62
EE2400 Tartu

Vastutav väljaandja:

Tiit Lepp
Telefon 27 421 497
Faks 27 422 582

Peatoimetaja:

Jaagup Alaots

Toimetajad:

Jüri Parre
Enn Ernits
Elmar-Ants Valdmann

Kunstnik:

Arvo Soomets

TRÜKIEKSPERT

Trükk:

AS TRÜKIEKSPERT VIJANDI, 96 T.2213

Ajakiri «ELR» on laotud
AS «Kernel» ostenud arvutitel

Kaanefoto: Tiit Lepp

© Eesti Loomaarstide Ühing

S I S U K O R D

TOIMETUSELT

Eesti Loomaarstlik Ringvaade — kellele,
milleks ja kuidas edasi? 3

ESIMENE VEERG 5

VETERINAARAMETIS

Uusi ravimeid veterinaarravimite registris 7

TEOORIA JA PRAKTIKA

Pemfigus — autoimmuunne nahahaigus
— Margus Birkenfeldt 9

Mumifitseerunud päramised tupes
— Mihkel Jalakas 13

Düsenteeria diagnoosimisest
sigadel — Ausleete Juhkam 15

RAVIMID JA MEETODID

Koera toitmine enne paaritust ja
tiinuse ajal — Siret Sügis 16

LOOMAARSTIDE ÜHINGUS

ELÜ aastakoosolek 17

Õnnetuskindlustusest 23

ÜLIKOO LIS

Magistritöö seleeni ainevahetuse teemal 24

UUSI RAAMATUID

Ilmumas on kirurgiat käsitlev raamat 26

MÕTTEVAHETUS

Quo vadis loomaarstiteaduskond?
— Tolvo Suuroja 26

KROONIKA

Läti loomaarstide konverentsil Bulduris
— Andres Valdmann 34

Kõneaineks veterinaarmeditsiini ajalugu
— Enn Ernits 37

VARIA

Tuntud kinomees Heino Pars on töötanud
loomaarstina — Enn Ernits 38

PERSONALIA

Madis Aidnik 50 39

Evald Nõmm 90 40

Arvo Soomets 30 42

Hakon Westermarck — *IN MEMORIAM* 43

JUHISED AUTOREILE

Allpool on toodud käsikirjale esitatavad nõuded. Need nõuded käitavad peajasjalikult rubriikides "Teadus ja praktika" ning "Ravimid ja meetodid" avaldatavate artiklite kohta.

- Käsikiri esitatakse toimetusele kahes eksemplaris masinavõi arvutikirjas, ridade vahe kaks intervalli. Soovitavalt olgu käsikiri tehtud tekstiredaktoriga (*Word for Windows*'i, *AmiPro* või *Word Perfect*'i formaadis) ja magnetkettad lisatagu käsikirjale.
- Käsikiri peab olema keeleliselt korrektne. Töö olgu aktuaalne ja teaduslikult kõrgel tasemel.
- Erialalised terminid, valemid, mõõtühikud, tsitaadid ja nimed peavad olema kontrollitud.
- Maksimaalne käsikirja pikkus 8 lehekülge.
- Joonised, fotod ja tabelid tuleb lisada käsikirja lõppu eraldi lehtedel. Fotod peavad olema kvaliteetsed.
- Käsikirjale tuleb lisada andmed kõikide autorite kohta (ees- ja perekonnanimi, asutuse nimetus, kontaktaadress ja telefon).
- Resümee esitatagu soovitatavalt inglise keeles. Maksimaalne pikkus 10 rida.
- Bibliograafia esitada tähestikulises või käsikirjas esinemise järjekorras. Venekeelsed allikad translitereeritakse ladina tähtedega, võttes aluseks ÖSis esitatu.
- «Eesti Loomaarstlik Ringvaade» ei avalda muudes väljaannetes avaldatud töid. Toimetus ja ELÜ ei võta endale vastutust artiklite sisu õigsuse eest.
- Avaldamisele tulevate artiklite käsikirju, fotosid ja jooniseid ei tagastata.
- Toimetus ei kommenteeri avaldamata jäänud käsikirju.
- Toimetusel on õigus keelduda eespool toodud tingimustele mittevastavate käsikirjade vastuvõtmisest.
- Toimetus käsikirju ei retsenseeri.
- Toimetus jätab endale õiguse lühendada artikleid ja neid vajadusel redigeerida.

Ajakiri «Eesti Loomaarstlik Ringvaade» ilmub 10 korda aastas
Tellimusi vormistab Eesti Loomaarstide Ühing

Eesti Loomaarstide Ühing

Kreutzwaldi 62
EE2400 Tartu

Tel. 27 421 497

Fax 27 422 582

Kontor avatud:

E—R 9—16

President:

Toomas Tiirats

Asepresident:

Andres Valdmann

Sekretär:

Birgit Aasmäe

Pangaarved:

Liikmetega arvlemine:

1020019792

Tartu Hoiupank

Juriidiliste isikutega arvlemine:

1700975 Eesti Ühispank, Tartu

ELÜ kirjastus ja ajakiri «ELR»:

012304798 ERA Pank

Reklaami hinnad «ELR»is:

Must-valge:

2 lk. 1600

1 lk. 1000

1/2 lk. 600

1/4 lk. 300

Kaks värvi:

2 lk. 3000

1 lk. 1800

1/2 lk. 1200

1/4 lk. 500

Neli värvi:

2 lk. 8000

1 lk. 5000

1/2 lk. 3000

Reklaam kaantei:

(v.a. esikaas) 6000

Kordusavaldamisel alla hindlus kuni 25%. Reklaamilepingud pikemaajaks – hind kokkuleppel. Hinnale lisandub kujunduse, skaneerimise ja värvilahutuse hind. Reklaamilepingute sõlmimiseks võtta ühendust ajakirja vastutava väljaandjaga.

TOIMETUSELT

Eesti Loomaarstlik Ringvaade — kellele, milleks ja kuidas edasi?

Sellele külmusele püüan ise vastata seoses ajakirja peatoimetaja mitte just kõige meelitimamale ametikohale asumisega.

Eesti loomaarstide perioodiline häälkandja — ELR esimene väljaanne pärast 49 aastast vaheaega ilmus 1989. a. numbril XVII, I., mis kinnitas taas ilmuma hakanud ajakirja õigusjärgsust. Teoks sai see tänu demokratiseerumisprotsessi käivitumisele Eestis ja Eesti loomaarstide konsolideeriva organisatsiooni — Eesti Loomaarstide Ühingu, kelle trükitööstuseks tribüüniks oli varasematel aegadel olnud ELR — taastamisele.

Eesti Loomaarstide Ühinguusse organiseerunud loomaarstid vajavad perioodiliselt ilmuvat oma ajakirja, mis ühendaks neid ja aitaks suhelda ka territoriaalselt distantseerituna. Ajakirjast pidi saama ertala uudiste vahendaja, aga samuti arvamuste ja kogemuste ning loomaarstide huvide kaitsmise koht.

Kuue aasta jooksul on ELR peatoimetaja vastutusrikkast ülesannet täinud ühiskondlikus korras prof. J. Parre. Ja on ta teinud seda hästi. Tunnustavad sõnad talle selle eest. Selle aja jooksul on ajakiri muutunud esimestest tagasihoidlikest numbritest, mille ajalises graafikus väljastamisega oli esialgu suuri probleeme, meeldiva kujundusega, loogilise rubrifikatsiooniga, sisukaks perioodiliseks väljaandeks, mis kannatab julgelt kriitikat võrreldes teiste riikide taoliste ajakirjadega. Sellepärast soostusin ma ettepanekuga hakata ajakirja peatoimetaja ülesandeid täitma kõhklaste ja teatud kartustega hinges. Praeguste võimaluste juures on raske midagi paremini teha, kui seda tegi ajakirja endline peatoimetaja. Küll on aga lihtne midagi kord juba saavutatut ära rikkuda.

Ajakirja väljaandmine on meeskonnatöö, mille üksikühtmete võimetest, oskustest, aga ka tahtmisest sõltub valmisprodukti kvaliteet. Väga oluline seejuures on toimetusele nii laekuva materjali sisu kui ka vormiline külge. Kahjuks pole ELR praeguses seisus võimeline maksuma honorari autoritele tehtava kaastöö eest ja ka ajakirja toimetuse teeb oma tööd n.ö. suurest entusiasmist. Meil puuduvad palgalised korrespondendid ja kirjasaatjad. Kahtlemata piirab see ajakirjale saadetavate materjalide laekumist. Kuid selle põhiteelduseks, et ajakiri ilmuda saaks, on vastava hulga sobiva materjali olemasolu. Seni on meil välja kujunenud omad enam-vähem kindlad autorid, kes on soostunud oma kirjutisi ajakirjas avaldama pahaks panemata meie vaesust honorari maksmise osas. Ajakirja ellujäämiseks oleks väga teretulnud märksa laiem autorite ring ja kaastöö ka kolleegidelt-praktikutelt, kellel on kindlasti olnud huvitavaid haigusjuhte või kogemusi, mida ajakirja veergudel võiks jagada ka teiste kolleegidega. Ajakirja rubrifikatsioon on küllaltki lai ja mõtted, mida avaldada tahetakse, ei pruugi alati veterinaariat puudutada. Ajakirja veergudel võib alustada diskussiooni mõttevahetuse korras jne. Teretulnud on ka meelelahutuse rubriiki kuuluvad kirjutised, karikatuurid jms. Tulevikus püüame sennapole, et ELR-le tehtav kaastöö honoreeritakse. Seni aga sõltub ajakirja ilmumine mitte ainult toimetuse tööst, vaid ka kõigi lugejate heasoovlikust entusiasmist ja ajakirjale tehtavast kaastööst.

Kallid kolleegid, ajakirja vastse peatoimetajana soovin teile teravat sulge ja meeldivaid lugemiselamusi!

Jaagup Alaots

ESIMENE VEERG

Lugupeetud kolleegid!

Aeg möödub kiirelt, kuid olulised muutused ei pruugi nii kärmelt aset leida, kui me seda sooviksime ja tahaksime. Kaks aastat on nüüd möödunud sellest hetkest, kui mind valiti ja volitati edendama loomaarstide ühingu tegevust. Tahtmised ja soovid olid algselt muidugi suuremad ja vaimusilmas nähti kiiremat ja hoogsamat edenemist kutseühinguna. Selle tähtsust meie loomaarstkonnale on raske alahinnata, iseasi, kas see organisatsioon tegutseb ja edeneb ka vastavuses liikmete vajadustele ja huvidele. Heitkem põgus pilk möödunud 1995. aastale, samas mõeldes tulevikule. Tuleb tõdeda, et traditsioonilised ühingu ettevõtmised, s.o. ühingu üldkoosolek aasta alguses, suvepäevad Saaremaal ja ühingu 75. aastapäevale pühendatud konverents septembris Tartus kulgesid edukalt, seda just osavõtjate arvu mõttes, mis veelkord näitab nende ürituste vajalikkust ja elujõudu. Siinkohal tahaksin veel kord tänada Saaremaa loomaarste eesotsas kolleeg Arvo Pärnaga, kes korraldasid igati toredad ja meeldejäävad päevad Karujärve ääres. Konverentsi "Veterinaarmeditsiin '95" korraldustoimikond hindas kokkuvõtteid tehes konverentsi kordalainuks. Tunnustavaid hinnanguid kuuldus ka väliskülalistelt-osavõtjatelt. Oluline eesmärk oli, et pakutavad loengud oleksid uute teadmiste saamise allikaks ning kasulikud loomaarsti igapäeva-töös.

Rääkides meie väljaandest

"Eesti Loomaarstlik Ringvaade", võib öelda, et 1995. a. optimistlikult lubatud 10 numbrit on väikese möödusega ka ilmunud. Kuid see on ilmselt momendil ka meie võimete lagi. Seetõttu on käesolevaks aastaks planeeritud 8 numbrit, neist 2 pisut mahukamatena ning sarnaselt möödunud aasta väike-loomaerinumbrile kindla temaatikaga. Maksimumeesmärgiks oleks ajakirja ilmumise täpne paikapaneik nädalase kõikumisega. Kahjuks eeldaks see kindlasti palgalist lisatööjõudu ning ka artiklite autorite töö tasustamist honorari näol.

Käesolevast aastast asub ajakirja peatoimetajana tööle kolleeg Jaagup Alaots. Kolleeg Jüri Parre jätkab nüüdsest toimetuse liikmena.

Seni on ajakirja tellimus ühingu liikmemaksust lahus seisnud. On otsustatud, et käesoleval aastal saavad ELÜ liikmemaksu tasunud liikmed ajakirja tasuta ning see jõuab kõigile postiga koju kätte.

Raske on leida õigeid tänusõnu nendele inimestele, kelle väikese toetuse taga tunned siirast aitamis- ja toetamissoovi. Väike, aga pidev võimalus on ELÜ-l taotleda toetust eesti päritolu Rootsi loomaarstide Helmut Riispere ja Vladimir Lõokese fondist, mis oma üritusega toetab loomaarstide viibimist välismaal just täienduse ja õpingute eesmärgil. Iga-aastane võimalik taotletav summa ka käesoleval aastal on 2000 rootsi krooni. 1995. a. leidis ka Soome Loomaarstide Ühing võimaluse

toetada praktiseerivaid eesti loomaarste Soomes õppimisel ja täiendamisel 1000 margase stipendiumiga. Seni ei ole sellele stipendiumile laekunud rohkem kui üks avaldus ning selle saatus läheb lähitulevikus otsustamisele juhatuse koosolekul. Juhatusel tuleb otsustada ka Soome päritolu pensioneerinud loomaarsti Heldur Kivioja kingituse saatus, mis hiljuti saabus Rootsist Tartusse. Nimelt otsustas lugupeetud kolleeg kinkida oma loomaarstiriistastik (u. 100 kg) eesti loomaarstile või kliinikule, jättes otsuse tegemise ELÜ pädevusse.

Soome loomaarstid on valinud oma ühingu uue auliikme. Selle tähelepanu osaliseks on saanud meie aupresident kolleeg Endel Aaver. Jõudu talle tema tegemistes.

Muudest olulistest sündmustest tuleb märkida ühingu täien-

datud põhikirja ümberregistreerimist. Aastalõpu viimases ajakirjanumbris on ilmunud loomaarstide nimekiri. Kahjuks ei leidunud vahendeid anda välja eraldi teatmik-kataloog koos fotodega. Praegune nimekiri peaks siiski olema heaks aluseks täiendustele ja parandustele ning ei jää tulemata ka lubatud aasta- raamat.

Idee luua ELÜ juhatuse juurde töögrupid ehk komisjonid, kes tegeleksid kitsamalt eetika, koolituse ja ka veterinaariaalase seadusandluse jms., on mitmeti arutatud ja kaalutud. Konkreetse tulemuseni aga läheb veel aega ning mõtted vajavad selgimist. Loodan, et kõigil, kellel on selles valdkonnas arvamus ja ettepanekuid, need ka välja ütlevad, kas või näiteks ajakirja veergudel. Samas on sätestamata ELÜ ametiühingufunktsioon kutseliiduna. Nagu näete, küsimusi jätkub, leiduks ka piisavalt teotahetlisi inimesi neid lahendama. 24 tunni pikkuse tööpäeva julgen kindlalt garanteerida. Samas tõstatab elu ise pakilist

lahendust nõudvaid probleeme. Näiteks mitteveterinaarse eriharidusega inimeste soov omada iseseisvat veterinaarpraksist. Siin on ühingu juhatuse kindlal seisukohal, et iseseisvat loomaarstiteed teeb Eesti Vabariigis ainult kõrgharidusega loomaarst.

Murelikuma poole pealt hakkab silma, et loomaarstid, tehes vaikselt oma igapäevast tööd, on jäänud tahaplaanile meedia orbiidil. See kõik on viinud selleni, et loomaarsti elukutse maine ja prestiiž on küllalt tagasihoidlik, isegi madal. Seda just tavainimese arusaama järele. Keegi peale meie endi ei saa seda olukorda muuta. Seega paneksin kolleegidele südamele, et leida ja kinni haarata võimalustest propageerida loomaarsti elukutset kõikvõimalikes meediakanalites ning äratada meedia huvi ja just positiivset huvi loomaarsti tööde ja tegevuste vastu, määratleda üldise veterinaaria osa ja roll tänapäeva ühiskonnas.

"Acta Veterinaria Baltica" idee, mis tundus hoogsalt alguse

saanud olevat, on siiski jäänud vinduma, kahjuks just Leedu ja Läti pool ei ole suutnud esitada ühtegi kaastööd. Samas tuleb tunnustavalt märkida meie teadlaste rohket huvitatust, mis lubab ühele ingliskeelsele teadusväljaandele ikkagi alguse panna. Kaugemas perspektiivis võiks see olla aluseks kolme Balti riiki ühendavale erialasele väljaandele.

Sedasi võiks jätkata kaua, tuues esile õnnestumisi, samas ka vajakajäämisi. Alati on lihtsam plaane teha, kui neid ellu viia. Kuid kas on õige lootuda, et keegi meie eest midagi otsustab ning siis ootama jääda, et leidub veel keegi, kes ka midagi ära teeb. Aeg ei oota, ei oota ka kiirelt arenev eesti ühiskond. Seega võimalus lootusetuks kõrvalseisjaks jääda on nii mõneski veterinaariat puudutavas küsimuses.

Ühist aktiivset koostööd soovides,

Toomas Tiirats

Riigi Veterinaaramet võtab konkursi korras tööle:

- toiduainete järelevalve inspektori ja
- juristi

Eeldame: kõrgharidust ja võõrkeelte valdamist suhtlemistasandil

Pakume: erialast koolitus- ja arenemisvõimalust ning kaasaegseid töövahendeid

- PHARE programmi raames tegutseva veterinaararsti, kes pärast 1–2 kuulist täiendõpet Skandinaavia riikides alustaks kala ja kalatöötlemisettevõtete hügieeninõudeid ning järelevalvet korraldava seadustiku loomist

Eeldame: inglise ja/või soome keele valdamist

Pakume: huvitavat tööd ja konkurentsivõimelist palka

Konkursist osavõtuks saata elulookirjeldus Riigi Veterinaarametisse Väike-Paala 3, EE0014 Tallinn. Info telefonil 2 6380 079 või faks 2 6380 210.

VETERINAARAMETIS

Uusi ravimeid veterinaarravimite registris

PREPARAADI NIMI	TOOTJA	ISELOOMUSTUS	REG. NR.
ACTINOPORC	INTERVET INTERNATIONAL	sigade aktinomükosse	
BIMOXYL LA	BIMEDA CHEMICALS LTD	pleuropneumoonia vaktsiin	0365
BIOCILLIN 150	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0340
CLOSTRI SHIELD C	GRAND LABORATORIES	antibakteriaalne ravim	0350
COLIPRA JET	LABORATORIES HIPRA	sigade, lammaste, veiste klostridioosi vaktsiin	0337
COVINAN(DELVOSTERON)	INTERVET INTERNATIONAL	antibakteriaalne ravim	0373
DEXTROFER 100	TRYAPHARM CO	progestaatiline ravim	0369
DIMERON	PHARMACOSMOS AS	rauapreparaat	0338
DIPEN FORTE	BIMEDA CHEMICALS LTD	rauapreparaat	0347
ECOFLEECE EMULSIFIABLE CONCENTRATE	BIMEDA CHEMICALS LTD	antibakteriaalne ravim	0341
GENTA 100	BIMEDA CHEMICALS LTD	pestitsiid	0339
GENTAMOX	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0352
GEOMYCIN F	LABORATORIES HIPRA	antibakteriaalne ravim	0375
GEOMYCIN RETARD 20%	PLIVA	emakatabletid	0345
GLUCOSME	PLIVA	antibakteriaalne ravim	0346
HIPRAGENITAL FS	LABORATORIES HIPRA	ainevahetust stimuleeriv ravim	0374
INTERSPECTIN-L	LABORATORIES HIPRA	metriidi ravim	0372
INTROCILS ORAL LIQUID	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0351
INTROVIT AD3E ORAL	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0358
KEFAMAST DRY COW	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	vitamiinpreparaat	0348
LEVA 200 WS	BIMEDA CHEMICALS LTD	antibakteriaalne ravim	0342
LIMOXIN 200 LA	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0354
MACROLAN 200	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0355
MACROLAN WS	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0353
MASTIJECT FORT	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0359
MASTIPRA	INTERVET INTERNATIONAL	intramammaar	0367
METRICURE	LABORATORIES HIPRA	antibakteriaalne ravim	0370
NEOPITROID EC20	INTERVET INTERNATIONAL	metriidi ravim	0368
NOBI PORVAC ERY	PLIVA	insektiitsidne ja ektoparasiitide vastane ravim	0343
NOBI PORVAC ERY-PARVO	INTERVET INTERNATIONAL	sigade punataudi vaktsiin	0363
NOBI VAC EDS76	INTERVET INTERNATIONAL	sigade punataudi ja parvovirosi vaktsiin	0364
NOBI VAC IB ND EDS	INTERVET INTERNATIONAL	munatoodangu languse sündroomi vaktsiin	0360
NOBI VAC LR	INTERVET INTERNATIONAL	lindude inf. bronhiidi, Newcastle'i haiguse, munatoodangu languse sündroomi vaks.	0361
PARVO SHIELD L5	GRAND LABORATORIES	koerte leptospirosi ja marutaudi vaktsiin	0362
PEN-N	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	sigade parvovirosi ja leptospirosi vaktsiin	0336
PENSTREP 400	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0349
PHENYLJECT	INTERCHEMIE WERKEN DE ADELAAR	antibakteriaalne ravim	0357
QUADRISOL 5	INTERVET INTERNATIONAL	analgeetiline ja antipüreetiline ravim	0356
TIAMER I	LABORATORIES HIPRA	antipüreetiline, analgeetiline, põletikuvastane ravim	0366
TRIMETOSUL 48%	PLIVA	antibakteriaalne ravim	0371
		antibakteriaalne ravim	0344

TEOORIA JA PRAKTIKA

Pemfigus — autoimmuunne nahahaigus

Margus Birkenfeldt

Kuressaare, erapraksis

Pemfigus ehk vill-lööve on inimesel, koertel ja kassidel esinev autoimmuunne nahahaigus, mis iseloomustub esmalt vesikulopustuloossete, seejärel erosiivsete-haavanduvate nahakahjustustega. Mõne pemfiguse vormi puhul esinevad analoogsed kahjustused limaskestadel.

Pemfiguse korral esineb omapärane akantolüüs ja autoantikehade moodustumine. Intraepidermaalse ehk epidermisese akantolüüsi all mõistetakse naha epidermise ogakihi intertsellulaarsillakeste lahustumist. Seega rakkude omavaheline seostatus osaliselt marrasnahas kaob. Joonisel 1

on kujutatud epidermise rakkudevahelised ehituslikud seosed. Pemfiguse erinevate vormide puhul on akantolüüsist haaratud marrasnaha erinevad kihid (joonis 2.).

Autoimmuunset haigust iseloomustavad autoantikehad ehk pemfiguse antikehad sünteesitakse keratinotsüütide glükalüksi (ehk rakuvaheaine) vastu.

Vill-lööbe patogenees

1. Organismis tekib ülitundlikkus (II-tüüpi ülitundlikkus, s.o. tsütotoksiline reaktsioon) ja sünteesitakse pemfiguse antikehad (IgG, IgM) ning moodustub

aktiveeritud komplement.

2. Autoantikehad tsirkuleerivad veres ja seostuvad keratinotsüütide glükokalüksiga.

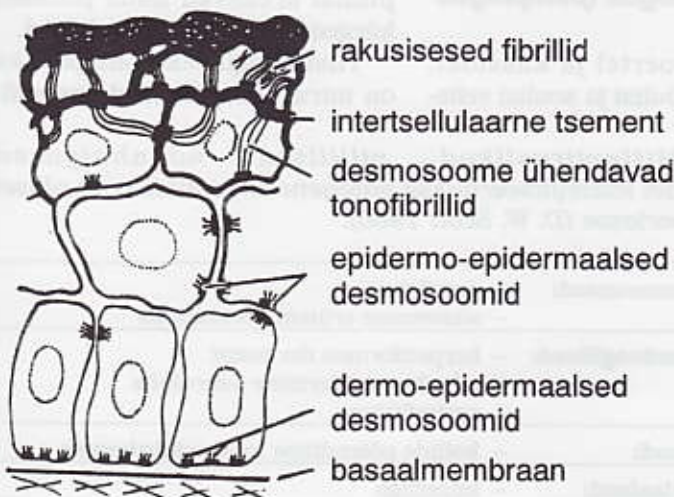
3. Häirub keratinotsüüdi tootmine, valgu ja RNA süntees on inhibeeritud.

4. Aktiviseerub ja vabaneb keratinotsüütide proteolüütiline ensüüm — pemfiguse akantolüüsi faktor.

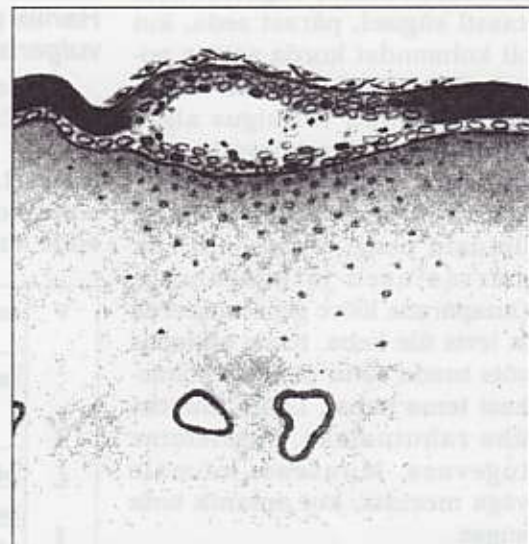
5. Vabanenud ensüüm difundeerub ekstratsellulaarruumi ja hüdrolüüsib glükokalüksi.

6. Marraskihi rakkudevaheline side kaob — akantolüüs. Epidermises moodustuvad lõhed, viimastest villid.

7. Villid muutuvad intra-

Joonis 1. Epidermise rakkudevahelised seosed. (Mer-
cer' järgi, 1962.).

Joonis 2. Väike basaalmembraaniline lõhe, millest moodustub vill (*P. vulgaris*).

epidermaalseteks mikroabstsessideks, mis sisaldavad peamiselt eosinofiile ja akantolüütilisi keratinotsüüte. Villide laatuses ja lõhkedes ilmuvad nahale ja limaskestadele haavandid.

Haiguse levik

Vill-lööve on harva esinev nahahaigus, mille esmased tekkepõhjused (ülitundlikkus) on teadmata. Pemfiguse arengut inimesel on mõnel juhul soodustanud ravimid (penitsilliin, fenüülbutasoon), ultraviolettkiirgus ja emotsionaalne pingeline. Koertel on ultraviolettkiirgus põhjustanud erütematoospemfigust. Siiski on tegemist väga harva esineva haigusega koeral ja kassil. Näiteks Ameerika Ühendriikides moodustab pemfigus ca 0,28% kõikidest koerte naha patoloogiatest. Kassidel esineb haigust nii harva, et mitmed teadlased kahtlevad selle võimalikkuses. Allakirjutanu selles enam ei kahtle. Harvad on ka teised mitteviiruslikud villilised nahahaigused koduloomadel (Tabel 2), moodustades ca 0,5% nahahaigustest.

Pemfigus foliaceus kassil

Foliaatsne pemfigus ehk lehtjas vill-lööve tekkis kolmeaastasel emasel segaverelisel kassil sügisel, pärast seda, kui oli kolmandat korda aastas pojad sünnitanud (ja need "merekooli saatnud"). Haigus algas näo (silmade) ja kõrvade piirkonnast, kuhu kuivade põiekestest villikestest lööbe asemele ilmusid peagi erosioonid ehk marrastused ja haavandid. Omapärane lööve generaliseerus ja levis üle keha. Kassil silmades võis tunda sadu pisikesi sõlmekesti tema nahal. Loom muutus üha rahutumaks, sügelemine tugevnes. Muuseas, loomale väga meeldis, kui omanik teda sügas.

Uurides anamneesi ja iseloomulikku kliinilist pilti hinnates, panin esialgseks diag-

noosiks **foliaatspemfigus**. Raviks kasutasin süsteemselt glükokortikoid-teraapiat: prednisolooni süste (2,2 mg/kg 48 h) kahe nädala jooksul. Lisaks kaeti näo ja kõrvade piirkonna haavanduvad nahakahjustused esimestel ravipäevadel glükokortikoidide ja antibiootikumide sisaldava salviga.

Ravi andis üllatavalt häid tulemusi. Vill-lööbe areng peatus. Kuivanud villikesed hakkasid nahalt eralduma, tekkis epidermise ketendus — kuiv seborröa (*seborrhoea sicca*). Haavanduvad nahakahjustused kattusid uue marrasnahaga. Poole kuuga kass tervistus. Kahjuks jäi arsti teadmatus tõttu ravi lühikeseks ja haiguspilt kordus kuu pärast.

Pemfiguse kliinilised vormid

Esmalt peaks määratlema käsitletava haiguse teiste villiliste nahahaiguste seas. Tabelites 1 ja 2 on esitatud nende haiguste klassifikatsioonid patogeneesi ja etioloogia ning histoloogia alusel.

Lemmikloomadel esineb nelja tüüpi pemfigust: *pemphigus vulgaris*, *p. vegetans*, *p. foliaceus*, *p. erythematosus*. Lühike iseloomustus on toodud tabelis 3.

Harilik pemfigus (*pemphigus vulgaris*)

esineb koertel ja kassidel, vanuselisi, tõulisi ja soolisi eelis-

tusi pole täheldatud. Nahal, suuõones ja naha-limaskestast piiraladel (mokaad, ninasõõrmed, silmalaud, eesnakk, häbe, pärak) esinevad vesikuloossed, hiljem erosiiv-haavandilised kahjustused, koertel tabandub tihti (90%) suuõõs. Nahakahjustused esinevad sagedamini kaenlaaluse ja kubeme piirkonnas. Kassidel ilmuvad vesikuloossed kahjustused suuõõnde, mokaadele ja ninasõõrmete piirkonda. Kuna väikeloomade epidermis on õhuke, purunevad moodustunud basaalmembraaniülised põied-villikesed kiiresti, asemele tekivad erosioonid ja haavandid. Sageli järgneb sekundaarne püoderma. Kihelus ja valu on vahelduvad. Tugevasti kahjustatud loom on depressioonis, isutu, võimalik on kehatemperatuuri tõus. Hematoloogilise uurimisega võib leida nõrka leukotsütoosi ja neutrofiiliat, hüpoalbumineemiat, mõõdukat hüperglobuliineemiat.

Vegeteeriv pemfigus (*pemphigus vegetans*)

Haigust on diagnoositud koertel. Tekivad vesikulopustulaarsed nahakahjustused, millega kaasnevad papillomatoossed vohandid. Tekkinud erosioonide pinnal arenevad naha pinnast kõrgemale tõusvad näsakesed.

Histoloogiliseks omapäraks on intraepidermaalsed eosinofi-

Tabel 1. Mitteviiruslikud villilised nahahaigused väikeloomadel klassifitseeritakse patogeneesi ja etioloogia alusel viide kategooriasse (D. W. Scott 1980).

V	autoimmuunsed:	- pemfigus - süsteemne erütematoosluupus
I	immunoloogilised:	- herpetiformne dermatiit - toksiline epidermise nekroolüüs
L		- ravimilööve
L	pärilikud:	- kollide põlendiline marraskiirdumine
I	bakteriaalsed:	- impetiigo
D	idiopaatilised:	- šnautserite subkorneaalne pustulaarne dermatiit

Tabel 2. Villiliste nahahaiguste histoloogiline klassifikatsioon (D. W. Scott 1980).

Villi asukoht nahas	Kliiniline leid
SUBKORNEAALSED e. SARVKIHIALUSED	
Impetiigo (<i>impetigo</i>)	lõhkemata pustulist isoleeritakse bakterid (koagulaaspos. stafülokokid), immunofluorestsents-test negatiivne;
Subkorneaalne pustulaarne dermatiit	steriilne pustul, histoloogiliselt samane eelmisega;
Foliaatspemfigus e. lehtjas vill-lööve (<i>p. foliaceus</i>)	akantolüüs, karvafollikulite tabandus, granulooskihi rakud moodustavad villi katuse;
Erütematoospemfigus (<i>p. erythematosus</i>)	positiivne intertsellulaarruumi otsene ja kaudne immunofluorestsents;
Süsteemne erütematoosluupus (<i>lupus erythematosus</i>)	basaalmembraani tsoonis positiivne otsene immunofluorestsents.
INTRAEPIDERMAALSED e. MARRASKIHIHISESED	
Vegeteeriv pemfigus (<i>p. vegetans</i>)	papillomatoossed vohandid e. papillomatoos, akantolüüs, eosinofiilsed intraepidermaalsed abstsessid, positiivne intertsellulaarruumi otsene ja kaudne immunofluorestsents.
SUBEPIDERMAALSED e. MARRASKIHIHIALUSED	
Herpetiformne dermatiit e. ohatishapõletik (<i>dermatitis herpetiformis</i>)	tugeva kihelusega sümmeetrilised pleomorf- sed villid, steriilsed mikroabstsessid nahasade tipul, positiivne otsene immunofluorestsents;
Põlendiline marraskiirdu- mine (<i>epidermolysis bullosa simplex</i>)	luistel kõrgendikel epidermise veeldus- kärbus, põletikuta, immunofluorestsents negatiivne;
Süsteemne erütematoos- luupus	(vaata eestpool);
Ravimilööve	veelduskärbus, epidermise nekroos;
Toksiline epidermise nekroolüüs	põletikuta epidermise nekroos, nahavalu.

ilsed pustulid ja papillomatoos. Varajases staadiumis ei erine histoloogiline leid hariliku pemfiguse omast. Kuid peagi kujuneb välja vegetatsioon-akantoo (ogarakkude vohang) ja papillomatoos.

Haigus on healoomulise kuluga. Koer on üldiselt terve olemisega. Mõned teadlased peavad vegeteerivat pemfigust resistentsel loomal esinevaks hariliku pemfiguse esinemisvormiks.

Foliaatspemfigus (*pemphigus foliaceus*)

esineb koertel ja kassidel. Viimastel on foliaatne pemfigus levinum autoimmuunhaigus.

Vanuselisi, tõulisi ega soolisi eelistusi pole täheldatud. Haigus algab näolt ja kõrvadelt, kust levib jäsemetele, kubeme piirkonda. Päevade või nädalatega muutub haigus multifokaalseks, tabanduvad karvafollikulid. Sageli areneb käpapadjanditel iseloomulik villoosne hüperkeratoos. Histoloogiliselt on tegemist sarvkihaluse vesikulobullose, hiljem pustulaarse dermatiidiga. Vill lokaliseerub ogakihi ülemises osas, nii et sarv- ja sõmerkiht seda katavad. Limaskestade (suuõõs) tabandus on harv. Esmene kahjustus (autoimmuunne vill-lööve) on mööduv ja asendub tihti püsiva

erütemi, erosiooni, nõretuse, koorikute, kõoma ja alopeetsiaga. Muutused veres on samad, mis hariliku pemfiguse puhul. Tugevasti kahjustatud loom muutub isutuks, kehatemperatuur võib tõusta.

Erütematoospemfigus (*pemphigus erythematosus*)

on eelmainitud foliaatspemfigusega sarnase kliinikaga. Haigus esineb kassidel ja koertel peamiselt näo ja kõrvade piirkonnas, kus tekib vesikulobullose, hiljem pustulaarne dermatiit. Kui esmalt tabandub nina piirkond, täheldatakse seisundi halvenemist päikeseliste ilmadega. Sel puhul tuleks vältida panemast valediagnoosi — so-laardermatiit.

Fotodermatiit võib osutada küll pemfigust raskendavaks faktoriks, mispuhul esineb sageli nina depigmentatsioon. Looma üldine seisund on hea. Suu limaskesta tabandumist pole registreeritud.

Erütematoospemfigust peetakse mõnel juhul foliaatspemfiguse healoomuliseks vormiks. Teiste teadlaste arvates on tegemist pemfiguse ja erütematoosluupuse ristandsündroomiga.

Diagnoos

pannakse anamneesi andmeid, iseloomulikke kliinilist pilti, haiguse kulgu ja laborleide arvestades. Peale kliinilise haiguspildi on diagnostilise tähtsusega Nikolski fenomenid, mis esinevad kõigi pemfiguse vormide korral:

1) kui pintsetiga võtta kinni villi servast, siis villi kätte eemaldamisel eemaldub ka osa epidermisest näiliselt tervel nahal (epidermolüüs);

2) kui mehaaniliselt traumeerida tervet kohta nahal, siis areneb selles piirkonnas vill. Tähtsad on ägepreparaadi, naha ja limaskesta biopsiate histoloogilise ja immunoloogilise uurimise tulemused.

Tabel 3. Pemfiguse vormide iseloomustus.

Pemfiguse vorm	Histoloogia	Kliinika	Diferentseerimine
<i>P. vulgaris</i>	suprabasilaarne akantolüüs, epidermisisesed lõhed ja villid	mukokutaansed vesikobulloosid ja haavandilised kahjustused, haavandid suus, üldnähud	haavanduv stomatiit, lümfo-retikulaarne kasvaja, mükooosid, bulloosne pemfigoid, erütematoosluupus, toksiline epidermise nekrolüüs, ravimilööve
<i>P. vegetans</i>	intraepidermaalsed eosinofiilsed pustulid, papillomatoos e. epidermise hüperplaasia	vesikopustulaarsed nahakahjustused, näsalsed haavandid	bakteriaalne või mükootiline granuloom, naha kasvajak
<i>P. foliaceus</i>	subkorneaalsed villid, karvafollikulite tabandus	piirdunud või generaliseerunud eksfoliativne dermatoos, erütoom, erosioonid, koorikud, ketendus, alopeetsia, kuiv seborröa, käpapadjandite hüperkeratoos	bakteriaalne follikuliit, impetiigo, mükooosid, demodikoos, kuiv seborröa, ravimilööve, Zn-puuduse dermatiit, erütematoosluupus, subkorneaalne
<i>P. erythematousus</i>		näo, nina ja kõrva piirkonna vesikobulloosne dermatiit, alopeetsia, nina depigmentatsioon	pustulaardermatiit, põlendliline marraskiirdumine, lümfo-retikulaarkasvaja

Äigepreparaat

tuleks valmistada villi sisust. Selle mikroskoopilisel uurimisel leitakse palju akantolüütilisi keratinotsüüte, vähesel määral neutrofiile, mõnikord palju eosinofiile (*pemfigus vegetans*). Baktereid villide sisaldisest tavaliselt ei leita.

Biopsia

võetakse nahast või limaskestast värske villi või põiekesekohalt. Mõne pemfiguse vormi (*pemfigus foliaceus*) korral on nahakahjustuste teke ja areng kiired ning biopsia tegemist ei tohiks seega maha magada. Villid täituvad sel puhul kiiresti leukotsüütidega, moodustub mikroskoopiline pustul või mikroabstsess, millel puudub igasugune diagnostiline tähtsus.

Elektronmikroskoopiline uurimine näitab täpsemalt akantolüüsist (intratsellulaarsilakeste lahustumisest) haaratud piirkonda, intratsellulaarse tsemendi lahustumist, keratinotsüütide tonofibrillide retraktsiooni ehk kokkutõmbumist ja rakkudevaheliste desmosoomide kadumist.

Immunodiagnostika

Tabanud epidermise intratsellulaarruum sisaldab difuusselt immunoglobuliini ja/või kompleменти. Immunopatoloogilises uurimises kasutatakse otsesest ja kaudselt immuno- fluorestsents testi (IT). Histoloogiline löik pannakse kontakti fluorestsereerivate antigeenidega, loputatakse ja uuritakse seejärel võimalikule intratsellulaarruumi helendumisele. Otsesest IT peetakse tõsemaks pemfiguse diagnoosimisel, kuna kaudne IT annab sageli negatiivse vastuse. Vaatamata positiivsele IT-le, on looma seerumi autoantikehade tiiter madal (1:2 — 1:8) või negatiivne.

Villilööbe prognoos

sõltub haigusvormist. Harilik ja foliaatspemfigus on rasked haigused, mis ravita põhjustavad looma surma. Vegeteeriv ja erütematoospemfigus on healoomulised haigused ja harva põhjustavad looma süsteemset haigestumist. Kui esinevad ulatuslikult ravile allumatud haavandid ja laialdane irduv dermatoos või ravimist piiravad tugevnevad kõrvalnähud, tuleks

loomad piinade lõpetamiseks hukata.

Ravi

Ravida pemfigusehaiged loomi on raske, sest sageli kujuneb ravi pikaks, isegi eluaegseks.

Raviks kasutatakse suurtes doosides glükokortikoidide ning vajadusel kaasatakse teisi immunosupressiivseid ravimeid. Tihti piiravad glükokortikoidide pikaajalist kasutamist tugevad kõrvalmõjud. Võttes kasutusele teisi immunosupressiivseid ravimeid (tsütostaatikume), saame vähendada või lõpetada glükokortikoidide manustamist. Enamkasutatavateks alternatiivseteks toimeaineteks on tsüklofosfamiid (*cyclophosphamidum* 50 mg/m² P.O. 48 h), asatiopriin (*azathioprinum* 2,2 mg/kg P.O. 24 h), kloorambutsiil (*chlorambucilum* 0,1 mg/kg P.O. 48 h). Efektiivne on ka kullaravi (krüsoteraapia), mida on maailmas edukalt kasutatud koertekasside pemfiguse raviks.

Sekundaarsete püodermitiliste nähtude korral kasutatakse süsteemselt antibiootikume. Paikne ravi on sümptomaatiline:

haiguskollelele asetatakse desinfitseerivaid mähiseid, puuderdatakse desinfitseerivate ja põletikuvastaste haavapulbritega, koorikulised alad kaetakse glükokortikoide ja antibiootikume sisaldavate salvidega.

Raviskeem koostatakse igale patsiendile individuaalselt ja sellest informeeritakse üksikasjaliselt loomaomanikku. Ravi käigus tuleks pidevalt jälgida looma seisundit (hemogrammid, uriinianalüüsid).

Kasutatud kirjandus

1. Scott, D. W., Wolfe, M. J., Lewis, R. M. *Non-viral skin diseases in small animal medicine. AAHA's 47th Annual Meeting Proceedings*, 1980, p. 163–166.

2. *Small animal dermatology*, Philadelphia, 1993, p. 448–463.

3. Tehver, J. *Koduloomade histoloogia*, Tallinn "Valgus", 1979, lk. 353–356.

4. Vahter, H. *Dermatoloogia ja veneroloogia*, Tallinn "Valgus", 1976., lk. 55–57.

Summary

The pemphigus

The pemphigus complex is a group of rare autoimmune diseases described in man, dogs and cats. They are vesiculobullous, erosive-to-ulcerative disorders of the skin that often also affect the mucous membranes. Author describes the incidence of feline pemphigus in his practice and the clinical management of the disease.

ELÜ kontorist võimalik osta:

- «ELR» 1994. ja 1995. aasta numbreid
- J. Alaotsa raamatut «Eriepizootoloogia»
- Konverentsi "Veterinaarmeditsiin '95" tööde kogumik

Küsti järele telefonil: 27 421 497

Mumifitseerunud päramised tupes

Mihkel Jalakas

Eesti Põllumajandusülikool

Patsient: lehm *Õuni nr. 3584* (a/s *Lepiku, Tartu maakond*), sünd. 01.02.1990. a., poegis 05.08.1995. a. (neljandat korra), poegimisjärgselt innatu.

Lehmal märgati detsembri algul häbemepilust erituvat vähesel määral nõrgalt vinava lõhnaga nõret ja lehm lülitati emakaravi lehmade nimekirja. Praktikumil ajal (07.12.1995. a.) lehma rektaalsel uurimisel koos IV kursuse üllõpilastega selgus, et emakas asus vaagnaõones, oli täielikult taandarenenud ja patoloogiliste muutusteta. Tupe keskosa piirkonnas oli pärasoole kaudu palpeeritav ümar-ovaalne, nõrgalt kurrulise pinnaga moodustis. Tekkis kahtlus, et tegemist on tupekasvajaga. Uurimisel *per vaginam* selgus,

et tupes oli ümar-ovaalne (20 x 10 cm), kompaktne, tupeseinaga mitteliitunud moodustis, mis tuest väljatoomisel osaliselt lagunes. Tegemist oli sünnitusajal tuppe jäänud ja seal mumifitseerunud päramistega. Võib arvata, et lehmal tekkis vaikne ind, mis jäi märkamata. Inna käigus tupeesiku ja tupe valendik avanesid, mumifitseerunud päramised saastusid ja hakkasid roiskuma. Mumifikatsiooni käigus oli päramistest alles jäänud ainult pildil nähtav lootekestade veresoonte võrgustik.

Kirjanduses viited taolisele võimalusele puuduvad. Ilmselt on tegemist väga harukordse juhtumiga.

Düsenteeria diagnoosimisest sigadel

Ausleete Juhkam

EPMÜ Veterinaaria Uurimiskeskus

Võõrutusjärgselt täheldatakse sigadel mitmeid sooletrakti haigusi (salmonelloos, streptokokkoosid, enterotokseemid jt.), mille kliiniliseks põhitunnuseks on kõhulahtisus. Roe on puderjas kuni vesivedel, ainult üksikutel juhtudel fibriini sisaldav. Nende haiguste põhjustaja laboratoorsel kindlakstegemisel ja selle antibiogrammi määramisel on ravi üld- ja spetsiifiliste meetmete rakendamine tulemusriikas.

Mõnedes Eesti seafarmides on sigadel võõrutusjärgselt (2–3 kuu vanuselt) vahetevahel täheldatud järgmise kliinilise pildiga kõhulahtisust: roe on alguses puderjas, hiljem 2–3 päeva möödumisel vesivedel, sisaldab hulgaliselt lima, fibriini, gaasimullikesi, on vinava lõhnaga ja muutub seismisel mustjaks ning tihti ka õliselt läikivaks. Seejuures söögiisu võib sigadel olla isegi hea, kehatemperatuur normaalne. Sead võivad lõppeda äkki ilma kliiniliste tunnusteta, alguses üksikult, hiljem haiguse süvenedes massiliselt, eriti halvades söötimis-pidamistingimustes. Lahangul on põhiliselt täheldatav käärsoole tabandus (limas-hemorraagiline koliit) ja suurenenud soole lümfisõlmede tugev hüperemilisus. **Tavaliselt arvatakse negatiivse bakterioloogilise leiu korral kõhulahtisuse üheks põhjuseks olevat riknenud sööta.** Vaatamata aga söötade vahetusele sigalas jätkub ikkagi sigade haigestumine ja lõppemine, seda eriti taudi-

vabast farmist juurdetoodud kliiniliselt tervete sigade hulgas.

Eestis on vahetevahel diagnoositud verist kõhulahtisust sigadel düsenteeriana, kuid selline diagnoos on pandud ainult soolest valmistatud ägepreparaatide mikroskoopilise uurimise alusel spiroheetidele. Pealegi arvestame, et spiroheedid, sealhulgas ka düsenteeria tekitaja *Treponema hyodysenteriae* ja normaalse jämesoole mikrofloora esindaja *Treponema innocena* on mikroskoopilisel uurimisel morfoloogiliselt täiesti identsed ja seega selline meetod ei võimalda korrektset diagnoosi.

Kirjanduse andmetel peetakse sigadel düsenteeriat väga nakavaks ja seakasvatusele kahju- toovaks haiguseks ning seda eriti lõunapoolsetes riikides. Nii on Austraalias düsenteeriast tabandunud 30% seafarmidest ja seda eriti piirkondades, kus farmide kaugus on alla 5 km üksteisest. Majanduslik kahju seisneb sigade juurdekasvu vähenemises, nende lõppemises ja eriti suurtes kulutustes ravile ja profülaktikale, mis haarab 2,5% seakasvatusest saadavast tulust (Hamton, 1991). Seepärast Austraalias eksisteeribki sigade düsenteeria diagnoosimise ja tõrjeküsimustega tegelev instituut. Eduga kasutatakse profülaktikameetmete kompleksis kohalikest *Treponema hyodysenteriae* tüvedest valmistatud inaktiveeritud vaktsiine, mis välistavad ravimite laialdase kasutamise ja seega ka ravimre-

sistentsete tüvede selekteerumist ning kulusid ravile.

Milline on düsenteeriast põhjustatud kõhulahtisuse osatähtsus Eesti seafarmides, ei ole teada. Arvestades enda praktilisi kogemusi kliinika ja lahanguandmete alal ning juurutades Tais kasutatavat bakterioloogilist diagnoosimeetodit, arvan, et probleem vääriks selgitamist. Kõik see oleks tulevikus kasuks verise kõhulahtisuse tõrjeküsimuste lahendamisel seafarmis: näiteks farmi komplekteerimisel sigadega jne.

Seoses tooduga on palve praktikutele veterinaararstidele ülalkirjeldatud tunnustega sigade haigestumise korral, teada sellest telefonil Tartu 422 339 või 422 342 A. Juhkamile.

Konverents

«Veterinaarmeditsiin '96»

16.–18. oktoobril

**Kohtume
Tartus!**

RAVIMID JA MEETODID

Koera toitmine enne paaritust ja tiinuse ajal

Siret Sügis

EPMÜ loomakasvatuseriala üliõpilane

Artiklit ajendas mind kirjutama mure vähese tähelepanu osutamise pärast koerte sööt-misküsimustele. Probleemiks on kirjanduse puudumine.

Küsitledes koerakasvatajaid, on jäänud mulje, et paljud ei tea (või ei tahagi teada), mis nende koerale on toidus kõige vajalikum. Selgus, et kuivtoidu pakendilt loetakse ainult hinda, süvenemata toitainete vajadusele koera elu erinevatel perioodidel.

Selles artiklis annaksin nõu, kuidas toita emast koera enne paaritust ja tiinuse ajal.

Emase koera toit peab olema kvaliteetne ja tasakaalustatud. See peab sisaldama rasva, süsivesikuid, valku, mineraalaineid, vitamiine. Puhas vesi peaks olema alati saadaval. Mõni nädal enne paaritust tuleb ära teha ussikuur ja vaadata üle vaksineerimistunnistus, ega selle aeg pole ümber saanud. Emane koer peaks olema normaalkaaluga.

Energiat vajab koer normaalseks elutegevuseks, keha temperatuuri hoidmiseks ja loomulikult loodete toitmiseks. Energiarikka toiduga ülesöötmine viib koera rasvumisele, mis omakorda põhjustab sigimishäireid. Koer saab energiat süsivesikutest, rasvadest ja valkudest. Valkusid ja mineraale

kasutab ta erinevate kudede ja organite ülesehituseks. Koer vajab nii loomse kui ka taimse päritoluga valke. Valgud koosnevad aminohapetest, millest alfaaminohappeid on 22. Neid kõiki koera organism vajab, kuid ise suudab ta neist sünteesida vaid osa. Kriitilisi aminohappeid sisaldavad just loomse päritoluga valgud. Rasv omakorda suurendab organismi vastupanu haigustele ja soodustab mõnede seedenäärmete talitlust. Rasv koosneb rasvhapetest ja glütseriinist. Toorrasvas leidub peale puhta rasva veel vabu rasvhappeid, karotiini, klorofüllid, vaha, vaiku, steariini, eeterlikke õltsid, A-, D-, E- ja K-vitamiine. Mõned rasvad sisaldavad enamasti küllastunud rasvhappeid. Süsivesikuid läheb vaja glükogeeni ja keha rasva moodustamiseks. Osa süsivesikuid nagu laktoos, galaktoos, rafinoos soodustavad mineraalainete omastatavust ja luude luustumist, suurendavad piimakust. Kui koer ei saa piisavalt energiat toidu rasvadest ja süsivesikutest, lõhustab ta toidu valgust suurema osa energiaks, et rahuldada eeskätt energiavajadust. Koera energiavajadus väljendatakse alati omastatava energiana, (ME) ehk lõplikult organismi poolt kasutatava energiana. Kahjuks on mõnedes

toodetes näidatud koguenergia, mis ei väljenda antud toidu kasutatava energia kogust. On teada, et vaid osa koguenergiast on omastatav. Niisugused kuivtoidud on odavamad ja meile mitte teada olevate firmade poolt toodetud. Kuivtoitudel peame teadma toitainete koostist ja seeduvust, siis saaksime eri tooteid omavahel võrrelda. Seeduvuse protsent aga kahjuks paljude toodete etikettidel puudub. Küsida tuleks kuivtoiduga kaasas käivat garantiikirja või pöörduda firma poole, kes antud kuivtoitu Eestisse toob. Tooksin näitena kuivtoitud Pedigree Formula seeduvuse, mis on üle 85% ja Hill's Science Dist Maintenance, mille seeduvus on 97%.

Tiinuse ajal on tasakaalustatud toidul eriline tähtsus. Ebapiisavad toitainete varud toovad endaga kaasa sigimishäireid (munaraku vähene viljastumisvõime, loodete arengu häired).

Tiinuse ajal võib toita koera algusest peale tiinuse- ja imetusperioodiks mõeldud spetsiaaltoiduga. Viieendast tiinuse nädalast tuleks kõrgekvaliteediline kuivtoit välja vahetada kutsikatoiduga, kuna viimasel kolmandikul energiatarve tõuseb 1,3–1,5 korda. Seedeorganite maht väheneb veelgi, mis

oma-korda esitab suuri nõudmisi toidu kvaliteedile ja seeduvusele. Kvaliteetsele täistoidule pole soovitatav anda veel lisatoitaineid, kuid seda garanteerivad ainult nimekad firmad. Üleliigne kaltsiumi ja D-vitamiini kogus võivad põhjustada lootel kaltsiumi kogunemist pehmetesse kudesse ja sellega kaasnevad arenguhäired. Emasel koeral põhjustavad üleliigsed kaltsiumikogused muutusi kaltsiumi omastamisel, hiljem voi-

vad esile kutsuda poegimishälvatuse. Tähtsaim nii loodete arenemise kui ka emase koera tervise seisukohalt on, et koerale antavas toidus oleks valku, mineraalaineid ja vitamiine õigesti suhetes toidu omastatava energiaga. Paljudel koertel on 3.—5. tiinusnädalal mõni päev, millal nad söövad vähem. 12—24 tundi enne poegimist koer tavaliselt keeldub toidust ja teda ei tohiks sööma sundida.

Lõpetuseks tooksin ära soovi-

tatavad toitainete tarbenormid emase (tiine või imetava) koera toidus: miinimum ME — 1630 (kJ/100g); seeduvus — 80%; valk 29%, rasv 17%, Ca 1,0—1,8% ja P 0,8—1,6% toitainete kuivainest.

Kasutatud kirjandus

Heikki Kurkela. *Hill's Toitumisõpetus*, 1995.

L. D. Lewis, M. S. Hand & M. L. Morris. *Small Animal Clinical Nutrition*, III, Kansas, 1990.

LOOMAARSTIDE ÜHINGUS

ELÜ aastakoosolek

Järjekordne üldkoosolek toimus 26. jaanuaril EPMÜ veterinaariateaduskonna kaldaudtootumise kohale oli tulnud üle 100 loomaarsti.

Koosoleku avas sõnavõtuga ELÜ president Toomas Tiirats.

T. Tiirats rõhutas, et iga-aastane konverents "Veterinaarmeditsiin" on kujunemas ja võiks olla oskusliku majandamise puhul ka väikeseks sissetulekuallikaks ühingule. See sõltub muidugi suuresti reklaamimüügi edukusest ning osavõtjate arvust. Lähiaastatel kaob see väike sissetulek (kui üldse seda saabki olema) suure tõenäosusega ajakirja väljaandmisega seotud kuludesse (sealhulgas arvutite riist- ja tarkvara täiustamine jm.). T.T. tänas veelkord AS Dimelat, kes leidis võimaluse olla läinud aastase suursündmuse peasponsoriks.

Ajakirja regulaarne kalendaarselt täpne ilmumine antud rahaliste vahenditega ei ole siiski võimalik. Seda enam, et ajakirja väljaandmisega seotud inimesed tegelevad paralleelselt ka mitmete varem lubatud erialaste käsiraamatute ettevalmistamise ja trükkitoimetamisega. Tööpuudust selles valdkonnas ühingu kirjastusel ei paista olevat ning ühe täispalgaga inimese kõrval peaks olema veel üks, et kiiremini ja jõudsamalt plaanitult ellu viia. Eelmisel aastal palgati seetõttu lepingu korras abitööjõudu. Trüki- ja paberihinnad on pidevalt tõusnud ning seega mõjutanud ka ajakirja ühe numbriga omahinda. Kui see oli 1994 aastal u. 25 kr., siis 1995 aastal juba u. 40 kr. (siin kajastub märgatav kvaliteedi tõus, ning on arvestatud sisse kõikvõimalikud kulutused). Samas ei

katnud laekumised reklaamipinna müügist ajakirjas ja ajakirja müügist saadud tulud eelnevaid kulutusi. Seega maksis ühing igale ajakirjanumbrile u. 10 krooni peale. See lisaraha

kaeti lisateenistusest laekunud rahade arvel, s.o. tellimustööd, näiteks visiitkaardid, reklaamlehed ja infobülletäänid. Siinkohal ongi just oluline veterinaar-keskuste toetus. Need on summad, milliste laekumisele võib kindel olla, seega võimaldavad ajakirjaga seotud kulutuste julgemat planeerimist. Ka Riigi Veterinaaramet on alati leidnud võimaluse aidata, kui seda tarvis on olnud.

Ühingu elushoidmiseks 1995. a. ainult liikmemaksudest (50 kr.) ei piisanud. Liikmeid oli eelmisel aastal 607 (sealhulgas u. 100 pensionäri). Peamine nn. finantsallikas oli ikkagi reklaamipinna müük ajakirjas ja konverentsil.

T.T palus kõigil, kes leiavad, et esitatud andmed loomaarstide nimekirjas (ajakirja viimane aastavahetuse number) on vigased, puudulikud või mis veel hullem: kelle nimi sealt puudub, võtta ELÜ kontoriga ühendust. Koostöös püüame saavutada maksimaalse täpsuse ning jõuda ka fotodega loomaarstide teatmikuni-aastaraamatuni.

1996. a. tegemistest rääkides võib maha öelda orienteeruvas suvepäevade toimumise ajaks 14. juuni 1996. Suvepäevi korraldavad Järvamaa loomaarstid eesotsas Andrus Leisiga, Kali järve ääres Jäneda lähedal.

Konverentsi korraldustoimkond, kuhu on hõivatud samad inimesed ühingu juhatusest ja teaduskonnast, kes eelmiselgi aastal, on paika pannud konverentsi "Veterinaarmeditsiin '96" toimumisaja. Selleks on 16.—18. oktoober 1996.

Täienduskursusi suudame siit ühingu ja teaduskonna poolt välja pakkuda käesoleval aastal tõenäoliselt 2, s.o. väikeloomade ja põllumajandusloomade alal, kumbki u. 2—3-e päevase kestusega. Täpsema informatsiooni edastame ajakirjas ja maakonna veterinaar keskustesse.

Eesti Väikeloomaarstide

Selts on näidanud ennast igati elujõulise organisatsioonina, korraldades õppepäevi ja püüdes sõna sekka öelda mitmetes väikeloomi puudutavates küsimustes. Eksiarusaamasid on tekitanud arvamus, et olles väikeloomaarstide seltsi liige, kaasneb ka automaatselt suure ühingu liikmestaatus. Seni on need liikmemaksud lahus olnud. Igal juhul koostöö huvides on ettepanek, et EVS president või volitatud isik osaleks ja oleks kutsutud ELÜ juhatuse koosolekutele.

Hääletamisel otsustati hinnata ELÜ tegevus 1995. aastal rahuldavaks. Kinnitati ka kõik juhatuse poolt vastuvõetud otsused ja 1996. aasta eelarve. Probleeme tekitas revisjonikomisjoni töö. Arvati, et see peaks olema aktiivsem. Samas peaks juhatuse eesotsas presidendiga kaasama revisjonikomisjoni finantsküsimuste arutamisele.

Päevakorra järgmise punktina informeeris **Hiljar Pärn** prof. J. Kaarde 100. sünniaastapäevale pühendatud konverentsist.

Käesoleva aasta viimasel maikuu päeval saab täis 100 aastat prof. J. Kaarde sünnist. Sisehaiguste õppetool korraldab selle tähtpäeva auks konverentsi. Mainekamatele kolleegidele on saadetud kutsed, oodatud on aga kõik asjast huvitatud loomaarstid. Informatsiooni toimuva ürituse kohta palutakse levitada maakondade peaveterinaararstidel. Konverentsi töökeelteks on eesti, inglise, saksa ja vene keel. Pärast konverentsi käiakse prof. J. Kaarde haul, õhtul toimub pidulik koosviibimine. Konverentsi ajal on avatud ka näitus, kus eksponeeritakse prof. J. Kaardega seotud materjale. Siinkohal on palve, et kui kellelgi kolleegidest on mingeid materjale prof. J. Kaarde kohta, mis võiksid ka teistele huvi pakkuda, palume need tuua veteri-

naariateaduskonna sisehaiguste õppetooli juurde. Materjalid kopeeritakse, originaalid antakse tagasi. Konverents on esialgu planeeritud ühepäevaseks, toimub 31. mail 1996.

Päevateemaks oli ravimitega seonduv. Sel teemal tegi esimese ettekande Eesti Ravimiameti peadirektor prof. **Lembit Rago** teemal *humaanravimite müügi ja registreerimise korraldusest Eestis*.

Riigihierarhias kuuluvad humaanravimid sotsiaalministeeriumi kompetentsi. Riigi Ravimiamet on Eesti üks väiksemaid riigiameteid. Ravimiamet on jaotatud neljaks osakonnaks. Ravimite registreerimise ja infoosakond asub Tartus, mis on ka täiesti loogiline, sest Tartus asub Eesti ainuke arstiteaduskond, mis võimaldab kasutada ülikooliõppimise teadmisi niipalju kui võimalik. Registreerimise ja infoosakonnas töötab praegu ainult 8 inimest. Osakonna ülesandeks on eelkõige ravimite registreerimine. See on keerukas protseduur, sest ühe konkreetse ravimi kohta käiv dokumentatsioon võib ulatuda 4 jooksva riulimeetrini, mis kõik on vaja läbi töötada. Probleeme on nende ravimitega, mille kohta käiv dokumentatsioon on ainult näit. 30 lk. On väide, et tegemist

on ravimiga, kuid puudub igasugune tõestus selle kohta. Ravimite registreerimise aluseks maailmas on 3 põhimõtet: 1) ravimi ohutus, 2) kvaliteet (kvaliteedi määravad ära farmakopöad, samuti tootmistingimused), 3) efektiivsus. Need kolm omadust ei välista üksteist. Registreerimisosakond toetub oma töös Tartu laboratooriumile.

Teine osakond Ravimiametil on kontrolliosakond. See haarab enda alla kaks laboratooriumi (Tartus ja Tallinnas) ning inspektorid.

On ka apteegiosakond. Praegu tegeleb apteegiosakond küllaltki palju apteegistatistikaga. Tulevikus muutub apteegiosakond rohkem üldosakonnaks, mis tegeleb ka litsenseerimisega, informatsiooni kogumisega jm. Neljas osakond on kõige väiksem, töökohti on ainult 0,5, esialgu töötab ainult juhataja, kes peab osakonna veel looma. Osakonna nimeks on verepreparaatide osakond. See valdkond on praegu Eestis üks suuremaid valulapsi, ka siin tuleks saavutada täielik kontroll. Selline on praegu Riigi Ravimiameti struktuur.

Kui rääkida kontrollist üldse, siis on olemas 2 kontrolli tüüpi: üks on euroopalik kontroll, teine on endine nõukogulik. Nõukogulik kontroll on hästi palju

inspektoreid, kes käivad kohal, kontrollivad lõpmatuseni, tegelikult ei ole sellel erilist mõtet. Euroopaliku kontrolli priitsiip on suunatud rohkem preventiivsetele meetoditele. Üks nendest meetoditest on ravimite registreerimine, et me teaksime, mis sugused ravimid on Eestis kasutusel, et nende kohta oleks amendav dokumentatsioon ning pretensioonide korral on võimalik järele vaadata, millega täpselt on tegu. Kõige sellega liitub ka seadusandlus, mis Eestis on jäänud mõnevõrra tagaplaanile, kuigi paljud asjad on valitsuse ja ministriumide määrustega paika pandud, lausa vaakumit ei ole olnud. Praeguseks on ravimiseadus parlamendis vastu võetud, presidendi poolt välja kuulutatud ning jõustub 1. aprillist 1996.

Järgnevalt sellest, mida ravimiseadus endaga kaasa toob. Kuna paljusid asju on ka siiani piisavalt hästi toimetatud, ei too ta endaga kaasa vapustusi, küll aga paneb täpselt paika vastutuse, kes riigis millegi eest vastutab ja kes on pädev midagi ütleva: mida võib otsustada vabariigi valitsus, mida ministrium ja mis ülesanded on ravimiametil. Mingil määral paneb seadus paika ka humaan- ja veterinaarravimite vahekorra, samuti kaasaegse ravimi definitsiooni. Ravim on käesoleva seaduse tähenduses iga aine, mis on mõeldud haiguse või haigussümptomi vältimiseks, diagnoosimiseks, ravimiseks või haigusseisundi kergendamiseks inimesel või loomal, inimese või looma elutalituse taastamiseks või korrigeerimiseks. Definitsioon ei tee vahet humaan- ja veterinaarravimi vahel, seda ei tehta üheski tsiviliseeritud riigis. Ravim on ravim. Samal ajal arvestades meie tagapõhja ja traditsioone on sama seaduse paragrahv 4 käesolevas seaduses nimetatud neile ravimitele, mida kasutatakse ka veterinaarias.

Nendele kohaldatakse käesolevat seadust ja neile laienevad veterinaarias kasutatavate ravimite kohta käivad seadused ja muud õigusaktid. Ainult veterinaarias kasutatavate ravimite tootmist, registreerimist, hulgi- ja jaemüügi korraldust reguleerivad veterinaarteenistuse seadusest tulenevad õigusaktid. See tähendab, et ainult veterinaarias kasutatavad ravimid on antud täielikult veterinaarseaduse alla kõigest sellest tulenevaga, mitte-tulenevaga, järelduvaga, mitte-järelduvaga jne. See on meie eripära, Euroopa riikides sellist lahknevust ei ole. Meil on see arengu loogiline tulemus. Ravimiametil ei ole mingeid ambitsioone hakata tegelema veterinaarsete asjadega, humaanravimitega on tööd üle jõu. Mõnes mõttes on see lahend, mis see seadus pakub, ravimiametile kergenduseks. Kas see on kergem ja mõistlikum ka Eesti riigile, ei oska kommenteerida. Ravimiseadus on alles algus ehk raamseadus, millele tuleb ehitada kõik järgnev, et süsteem hakkaks edukalt toimima. Ravimiseadusele lisandub tulevikus väga palju õigusakte. Laias laatus oleks neid tarvis umbes 25. Kuidas sellega 1. aprilliks toime saada, praegu veel ei tea.

Millest on tulenenud ravimiseadus ja mida ta võimaldab?

See seadus on küllaltki euroopalik seadus, ta on läbinud eksperimenti maailma tervishoiuorganisatsioonides ja mõningates Euroopa Liidu liikmesriikides, kuid ta ei ole 100% Euroopa Liidule üks-ühele ülekantav, sest ka Eesti riik ei ole praegu Euroopa Liidule üks-ühele ülekantav. Tuleb liikuda etapiliselt, prioriteetide järjekorras. Samal ajal me teame, mis on Euroopa Liidu poolt välja töötatud valge raamat. Seal on ülevaade ravimite kohta, kaasa arvatud veterinaarravimite kohta, see paneb paika prioriteetidid, millised õigusaktid millises järjekorras tuleks ühtlustada Euroopa Liiduga. Selles ei ole midagi ülejõu käivat, kui seda võtta mõistuse ja hariduse baasil. Kui aga midagi hakata mehhaaniliselt ellu viima, võivad tulemused olla kurvad.

Konkreetsed andmed Eestis registreeritud ravimite kohta. Viimase seisu järgi on Eestis registreeritud 1202 erinevat preparaati. Üks registreerimiskomisjon suudab läbi vaadata maksimaalselt 22–25 preparaati. Eestis on registreerimise nõuded mõnevõrra karmimad kui Lätis ja Leedus ning Venemaal. Ravimite registreerimise dünaamikas on tekkinud väike langus, see on ka loogiline, sest mingil hetkel tekib kõrgpunkt ja sellele järgneb langus ja stabilisatsioon. Kui ravim ei vasta esitatud nõuetele ja tootja ei suuda ravimi headust tõestada, on tal õigus registreerimiseks antud avaldus tagasi võtta. Kui tootja seda ei soovi, avaldatakse kõik andmed ravimi ja tootja kohta ning miks neid keelduti registreerimast. Sellist antireklaami ei soovi tavaliselt ükski firma. Seetõttu registreerimata ravimid ei kajastu üldjuhul enam kusaigil. Kontrollitud ja mõningal määral töödeldud info registreeritud ravimite kohta kajastub raamatus *Pharmaca Estica*. Aprillis ilmub tõenäoliselt uus

kõide, mis on kaks korda mahukam kui eelmine. Raamatus on esitatud informatsioon kõigi Eestis registreeritud ravimite kohta kindla süsteemi järgi. Humaanravimite puhul on käibel spetsiaalne süsteem. Sellel klassifikatsioonil (ATC) on oma vead, kuid siiani pole suudetud paremat välja mõelda. Seda süsteemi kasutavad humaanravimite hulgimüüjad, apteegid ja haigekassad (muide, ka veterinaarravimitel on olemas oma, spetsiifiline ATC klassifikatsioon). Ravimiregister on saadaval kahel kujul: firmade kaupa ja ATC süsteemina. Register on tasuta kõigile soovijatele, see publitseeritakse "Eesti Rohuteadlases". Euroopa Liidu nõuete kohaselt peab iga ravimi kohta olema saadaval toote lühikokkuvõte, mis on kohustuslik dokument. Seda peab tulevikus sisaldama ka *Pharmaca Estica*.

Ravimiameti ülesandeks on kontrollida ka ravimite reklaami. See on suhteliselt õrn teema. Euroopa Liidul on ka selle kohta omad nõuded. Reklaam peab olema korrektne, st. on teatud informatsioon, mida peab ravimi kohta ütlema: toimeaine, omadused, näidustused, kusjuures võib kasutada ainult kinnitatud näidustusi, annustamine, millised on preparaadid, millised on kõrvaltoimed, koostoime teiste ravimitega, milliseid ettevaatusabinõusid peaks järgima.

Eesti on postsotsialistlikest riikidest praktiliselt ainuke, kes on võimeline produtseerima adekvaatset statistikat ravimite kohta. Hulgimüügifirmadelt saadavad andmed ravimite müügi kohta arvutatakse ümber päevadoosideks. See on suur töö ja seda tehakse selleks, et niivõrd pole tarvis teada, kui palju ravimeid müüdi ja missuguse raha eest, vaid on tarvis teada, kuidas inimesed on reaalselt ravimitega varustatud, kas on

midagi puudu, midagi liiast või on ravimikasutus ebaprofessionaalne. Ravimitega seonduvate probleemide juures ei ole tegemist ainult rahaga, vaid oluline on haridus ja oskus ravimeid õigesti kasutada.

Oluline info ravimite kohta on nende kõrvaltoimed. See peaks arstideni jõudma tagasisidena. Kui aga ei panda midagi kirja, ei dokumenteerita, ei ole ka mingit tagasisidet. Nii humaan- kui ka veterinaarmeditsiinis apelleeritakse suuresti kolleegi kogemusele, sest mitte ükski arst ei näe kõiki haigusi oma silmaga, aga ta peab oskama iga haiguse puhul vastavalt käituda. Kui kolleeg paneb kirja ilmnenud kõrvaltoimed, võib selguda väga huvitavaid asju, mis aitavad kellelgi teisel kunagi midagi vältida. See on arsti professionaalne kohustus, vabatahtlik kohustus.

Eksisteerib Balti koostöö ravimite alal, kuigi mitte väga intensiivne, see toimib rohkem infovahetusena. Balti riikides on püütud ühtlustada ravimite registreerimist, pakendite markeerimist. Baltimaad on ühiselt otsustanud, et oma seadusandlust peaks maksimaalselt ühtlustama Euroopa Liiduga. See ülesanne ei ole lihtne, kuid siiski mitte ülejõu käiv. Samuti soovitas Baltimaade ravimite koordinatsioonikomitee automaatselt arvata ravimiregistrisse need ravimid, mis on läbinud Euroopa Liidu tsentraliseeritud registreerimise protseduuri. Euroopa Liidus on loodud keskne ravimiamet, mis asub Londonis. Kui ravim läbib selle tsentraliseeritud protseduuri, aktsepteeritakse teda kõigis Euroopa Liidu riikides. See on väga põhjalik süsteem, millele Balti riikides on väga raske pakkuda alternatiivi. Muidugi peab iga preparaadiga ikkagi kaasas käima teatud informatsioon. Kui on tegemist täiesti uue ravimiga, uue keemilise ainega, mis avab

uued perspektiivid mingi haiguse ravimisel, on Balti riikidel kergem ja odavam tunnustada EL ekspertiisi.

Informatsioon Eesti ja üldse Baltimaade kohta on maailmas kättesaadav, see on lühidalt öeldes publikatsioonide rida, mis on publitseeritud ingliskeelses kirjanduses.

Lõpetuseks mõned arvulised andmed (seisuga 01.12.95). Eestis on 286 apteeki, 237 neist on jaemüüglapteegid, 49 haiglaapteegid. Hulgimüügiettevõtteid on 49, neist 39 on täisõigustega. Veterinaaria alal on välja antud 36 litsentsi, meil on apteek 21, hulgimüüjaid 15. Ravimite tootjaid on registreeritud 24, droogide pakendajaid 7.

Ravimiametist on kõigile soovijatele saadaval ravimiinfo bülletäänid, mis kajastavad aktuaalseid farmakoteraapia probleeme.

L. Rägo ettekande järel esines lühema ettekandega Riigi Veterinaarameti peaveterinaararst Ago Pärtel. Tema ettekanne käsitles veterinaar-ravimitega seonduvat.

Kui Riigi Ravimiamet tegeleb ainult humaanravimite registreerimise ja muude ravimitega seonduvate probleemidega, siis

Riigi Veterinaarametil on ravimiteprobleem üks paljudest, mis ootavad lahendamist. Praeguseks on jõutud niikaugemale, et kontrollimata ravimeid Eesti turule enam ei satu. Suur töö on aga teha nii ravimite registreerimise korra tälustamisel kui ravimite kohta informatsiooni kättesaadavaks muutmisel.

Esialgelt oli plaanitud, et Baltimaadel tuleb ühine veterinaar-ravimite register, st. need ravimid, mis on registreeritud Lätis ja Leedus, kantakse automaatselt ka Eesti veterinaar-ravimite registrisse. Kahjuks ei saa see enam niimoodi jätkuda, sest naabermaades on ravimiregistrisse kantud ka rotimürke ja suvalisi söödalisandeid. Seetõttu võeti vastu otsus, et iga ravim tuleb ikkagi siin uuesti registreerida.

Pärast ettekannete lõppu arenes elav diskussioon, mille käigus esitati hulgaliselt küsimusi mõlemale ettekandjale. Kõige kiiremat lahendamist vajab tõenäoliselt see probleem, mis puudutab neid ravimeid, mida kasutatakse nii humaan-kui veterinaarmeditsiinis — kuidas korraldada nende jae- ja hulgimüüki loomaarstidele ja loomakliinikutele. Praegu väljastatakse neid ravimeid apteegist retsepti alusel, ka veterinaarretseptiga. Retseptiblanketid on saadaval maakondade veterinaar-keskustes. A. Pärteli sõnul on veterinaarretsepte siiani väga vähe välja kirjutatud, kuna meie loomaarstid pole nendega harjunud.

Kokkuvõttes sai nii mõnigi asi selgemaks, kuid siiski tõdeti veel kord, et suur hulk probleeme on veel täiesti lahendamata, tööd jagub kuhjaga nii Riigi Ravimiametil kui Riigi Veterinaarametil.

Koosolekule järgnes lõbus koosviibimine teaduskonna ruumides.

Ettekanded üles kirjutanud
Birgit Aasmäe

Tiit Lepa fotod

Õnnetuskindlustusest

Möödunud aastal sai laiendatud juhatuse koosolekul välja pakutud võimalus ühingu liikmetele sõlmida õnnetuskindlustuse lepinguid kindlustusseltsiga Polaris. Räägiti võimalusest sõlmida lepingud läbi ühingu. Nii on võimalik sõlmida lepingud soodsamalt.

Kaugel pole aeg, mil õnnetuskindlustuslepingud (ka ametieksimuste kindlustus) muutuvad mitmetel erialadel kohustulikeks. Selline on ka paljudes riikides väljakujunenud praktika.

Miks mitte mõelda sellele juba täna?

Avaldame järgnevalt ühingu esitatud õnnetuskindlustust tutvustava teksti.

Kui esitatu tekitab elavamalt huvi, siis palume võtta ühendust oma maakonna ühingu koordinaatoriga või ühingu kontoriga.

Allpool avaldatu on koostanud kindlustusselts Polaris kindlustusagent Kristi

Vahtra.

Ootamatu õnnetus, mis võib juhtuda igaühega, toob kaasa peale suure mure ja ebameeldivuste ka märkimisväärseid lisakulutusi. Seepärast on tagantjärele tarkuse asemel mõistlik esitada endale mõned küsimused juba nüüd.

- Kuidas minu pere liikmed hakkama saavad, kui minuga midagi juhtub?

- Kas minu tervise taastamisega seotud aeg ja kulutused ei vii minu kodu rahalisse kitsikusse?

Kindlustusselts Polaris pakub teile õnnetuskindlustust, mis kaitseb teid nii kodus, tööl, tänaval, puhkusel kui tervise spordiga tegelemisel- ja seda kõikjal maailmas.

1995. aasta alguses pakkus kindlustusselts Polaris teile võimaluse sõlmida loomaarstide ühingu kaudu õnnetusjuhtumite kindlustuse lepingut.

Loodame, et aasta jooksul on teil olnud piisavalt mõtlemis-

ainet ja lepingu sõlmimise soov tekkinud. Täna sel päeval ei kahtle vist küll enam keegi kindlustuslepingu vajalikkuses. Küll aga tekib kindlasti küsimus, milliseid hüvitisi valida. Selles püüamegi järgmiste näidete abil teid aidata.

Millistest elementidest saame kokku panna õnnetuskindlustuse lepingu?

Invaliidsushüvitis makstakse välja olenevalt invaliidsuse ulatusest, kui õnnetusjuhtumi tekitatud vigastused põhjustasid invaliidistumise.

Surmajuhtumi hüvitis aitab teie perel jälle jalule saada.

Päevaraha makstakse õnnetusjärgse töövõimetuse korral vastavalt ravipäevade arvule kuni ühe aasta jooksul.

Järgnevas tabelis toome ära variandid hüvitistest ja kindlustusmaksetest, mis on arvestatud ühe inimese kohta, kindlustusperiood on üks aasta.

Tabel 1. Õnnetusjuhtumi kindlustuse hüvitusliigid ja kindlustusmaksed.

	I	II	III
Invaliidsushüvitis	100 000	80 000	50 000
Surmajuhtumi hüvitis	70 000	50 000	30 000
Päevaraha	100	80	70
Aastamakse ühe kindlustatu kohta:			
Mehed	1 477	1 125	874
Naised	809	618	485
Aastamakse ühe kindlustatu kohta juhul, kui lepingu sõlmivad korraga vähemalt 100 loomaarsti:			
Mehed	1 182	900	699
Naised	647	494	388

Näiteks:

Kui sõlmite kindlustuslepingu esimese variandi järgi, siis on teie kindlustuskaitse järgmine:

- Invaliidsushüvitis: 100 000 kr.
- Surmajuhtumi hüvitis: 70 000 kr.
- Päevaraha, mis makstakse iga haiguspäeva eest, on 100 kr. Järelikult, kui kindlustatu viibib õnnetusjuhtumi tagajärjel ravil (kas kodusel või haiglaravil) 20 päeva, siis maksame talle hüvitist 2000 krooni.

ÜLIKOOLIS

Magistritöö seleeni ainevahetuse teemal

Möödunud aasta 15. detsembril kaitses EPMÜ veterinaarmeditsiini magistri teadusliku kraadi kaitsmise komisjoni ees oma väitekirja "Effect of Selenium Supplementation on Estonian Dairy Cows with Special Reference to Udder Health and Host-Microbe Balance in Mastitis" (Seleeni lisa söötamise mõju Eesti piimalehmadele, eriti udara tervisele ja peremees-mikroobi kooslusele mastiitide korral.) EPMÜ veterinaariateaduskonna sisehaiguste õppetooli mittetatsionaarne magistrand Maie Vikerpuur.

Töö valmis koostöös EPMÜ ja Helsingi Loomaarstiülikooli vahel. Juhendajateks olid prof. M. Sandholm soome poolt ja prof. M. Klaassen EPMÜ-st. Tegemist on esimese ingliskeelse väitekirjaga, mis on kaitsitud veterinaariateaduskonnas. Võib olla riivab see küll rangeid keeleseaduslasi, kuid selline variant võimaldab tutvustada tööd märksa laiemalt, kui trükituna eesti keeles.

Töö on pühendatud Se ja udarapõletikevaheliste võimalike seoste väljaselgitamisele.

Iga elusorganism koosneb mitmesugustest nii orgaanilistest kui ka anorgaanilistest ainetest ja ühenditest, mille detail-elementideks on ka mitmesugused mikro- ja makroelemendid. Vaatamata viimaste tähtsuse uurimisele ja lähtudes organismi homeostaasist, pole nende

kõikide roll tänapäevaks siiski kahjuks veel lõplikult välja selgitatud. Öeldu kehtib ka mikroelement Se kohta. Viimasel ajal on avastatud üha uusi nüansse Se toimes organismile. Element on vajalik organismile mitte ainult lihaste normaalseks funktsioneerimiseks, vaid sellel on ka põletikuvastane toime.

Ülaltoodust lähtudes püüdis töö autor leida seoseid lehmadele Se-preparaatide lisa söötamise ja udarapõletike esinemise vahel. Selliselt püstitatud probleemile lahendi leidmine on Eesti olusid arvestades väga aktuaalne, sest Eesti asub Se-väses geograafilises piirkonnas ja vastus küsimusele, kas mastiitide sagedase esinemise põhjuseks meie karjades on otseselt mastiiditekitajate mikroobide levik veisepopulatsioonis või on see mingil määral seotud ka Se-defitsiidiga, peaks huvitama mitte ainult teadlasi, vaid ka kõiki veisekasvatajaid ja piimatootjaid.

Nimetatud eesmärgil uuriti antud töös Se-taset eesti piimalehmadel, erinevate Se-preparaatide (seleniseeritud pärm, ja naatriumseleniit) lisa söötamise toimet vere Se ja glutatioonperoksüdaasi ja seleeni indikaatorensüümi, sisaldusele, mastiitide esinemisele, ja peremees-mikroobi kooslusele.

Uurimistulemustest selgus, et Tartu piirkonna lehmade vere Se-sisaldus oli äärmiselt madal

(5,6 mg/l — norm:30—70 mg/l), samal ajal isoleeriti mastiiditekitajaid 21%-l katsealuste lehmade udaraveeranditest. Se-preparaatide söötamise korral vähenes oluliselt udaraveerandite infitseeritus (22,9—13% orgaanilise ja 18,4—7,4% anorgaanilise söötamise korral). Orgaanilise seleeni söötamise korral suurenes vere Se-sisaldus kuni 167 mg/l, seleniidirühmas oli vastav näitaja 91 mg/l. Piima seleenisaldus suurenes vastavalt 3,2—63,5 ja 23,7 mg/l.

Vere glutatioonperoksüdaasisaldus suurenes 24,8—327,2 mkat/l orgaanilise seleeni ja 23,6—271,2 mkat/l anorgaanilise seleeni rühmas, seejuures tunduvalt enam suurenes see näitaja mastiitsetel lehmadel.

Saadud katsetulemustest teeb töö autor põhjendatud järeldused mikroelement Se toime kohta peremees-mikroobi kooslusele ja organismi homeostaasile ning soovib udarapõletike profülaktika eesmärgil sööta lehmadele 0,1 ppm seleniseeritud pärm või 0,2 ppm naatriumseleniiti.

Töö ametlikud retsensendid, prof. E. Valdmann ja dots. J. Alaots ning komisjoni liikmed andsid M. Vikerpuuri tööle üksmeelselt kõrge hinnangu ja omistasid talle veterinaarmeditsiini magistri teadusliku kraadi.

Jaagup Alaots

UUSI RAAMATUID

Ilmumas on kirurgiat käsitlev raamat

Kevel on ilmumas Eesti Loomaarstide Ühingu kirjastuse väljaandel prof. K. Reidla koostatud käsiraamat "Põllumajandusloomade traumatism". Selles käsitletakse neid haigusi, mis põhjustavad põllumajandusloomadel traumatismi.

Raamatu üldosas antakse põllumajandusloomade traumatismist üldine ülevaade (trauma liigid, organismi lokaalne ja üldreaktsioon traumale, ravi üldpõhimõtted, kirurgilise töö organiseerimine jne.). Eriosas käsitletakse kirurgilisi haigusi rühmiti (haavad, kirurgiline infektsioon, luu- ja liigesehaigused, kõõlustuppede ja sünoviaalpaunade haigused jne.). See-

juures esitatakse iga haiguse puhul selle mõiste, tekkepõhused, kliinilised tunnused, diagnostikavõtted, prognoos, esmaabi ja profülaktika.

Raamat on mõeldud eeskätt praktikas töötavatele veterinaararstidele ja õppevahendina veterinaarüliõpilastele, kuid teda saavad kasutada ka kõik loomakasvatajad. Samuti sobib raamat õppevahendina loomakasvatust õppivaile üliõpilastele ning vastavate tehnikumide õpilastele. Eriti oleks see käsiraamat vajalik uutele talupidajatele, kellel loomade haiguste osas puuduvad oma kogemused. Arvestada tuleb samuti asjaoluga, et järgmine sellesuuna-

line, kirurgilisi haigusi käsitlev käsiraamat ei ilmu tõenäoliselt enne 20 aastat.

Raamatu maht on 382 lk. ja ta on illustreeritud 136 joonisega.

Hinnaks on esialgsete kalkulatsioonide kohaselt 100 krooni. Ostes raamatu otse Eesti Loomaarstide Ühingu kirjastusest, on see 20–30% odavam kui raamatukauplustes. Kuna toimus ettetellimine, siis kauplustesse läheb vaid piiratud arv eksemplare. Võtame tellimisi vastu nii kirja- kui ka telefoni teel.

**Eesti Loomaarstide
Ühingu kirjastus**

MÖTTEVAHETUS

Quo vadis loomaaarstiteaduskond?

Toivo Suuroja

Eesti Põllumajandusülikool

Sotsialismus on läinud ja turumajandus tulnud. On tulnud ja jäänud. Ja nii nagu vastsündinud inimlaps või -loomake oli ta alguses veidi oimetu, kosus siis aga kiiresti, muutus iga päevaga

üha tugevamaks, häälekamaks ja ka ahnemaks.

Turg on tore asi. Turul on iga-sugust kaupa, mida müüakse ja mida ka ostetakse. Turu värk on imelihtne. Turu jaoks on vaja-

likud ainult 3 asja: kaup, müüja ja ostja. Kui need on olemas, siis läheb kõik libedasti kui lepase reega. Müüja paneb kauba välja, ostja takseerib ja peab aru ja kui on õige mees, siis kaupleb veidi

ka. Kui müüja leiab pakutud hinna talle sobiva olevat, tingib ta oma kaupa kiites veidikene kasvõi moepärast ja kaup ongi koos. Ah soo, üks asi peab turul kindlasti kaasas olema — see on raha. Võiks ju ka kaupa kauba vastu vahetada, mida algelises turumajanduses ka tehakse, kuid lihtsam on arveldada kõikide kaupade ekvivalendi — raha vahendusel.

Kuid andke andeks, küsib nüüd juba arvatavasti meie armas lugeja, mis on sellel lapsikul lobal pistmist meie kirjatüki nii intrigeeriva pealkirjaga? Võib olla alustasin tõesti veidi lapsikult ja suure ringiga! Ma lihtsalt tahtsin öelda, et ka meie oma veterinaaria- e. loomaarstiteaduskonnaga oleme tahes-tahtmata teel turumajandusse. Ja tahame me seda või ei taha, aga nüüd peame ka meie turumajanduse reeglite järgi elama hakkama.

Ära hüppa vette tundmatus kohas! Olid vist kunagi sellised manitsevad sildid isegi tikutop-sidel. Kas ei tuleks ka meil enne turumajanduse jahedatesse veevoogudesse sukeldumist veidikenegi vee sügavust mõõta ja põhja iseloomu uurida? Muidu võib juhtuda, et uhke ja kõrge kaarega pea ees vette karates võime madalas lombis kaelakondi e. *vertebra cervicalis*'e koos selle sees leiduva seljaajuga ära murda!

Kust me tuleme ja kuhu me soovime minna? Tuleme me ju nagu üks mees ikkagi sellest neetud sotsialistlikust käsutama-jandusest, kus plaani täitmine ja muidugi ka ületamine oli iga kodaniku püha kohus.

Viiekümnendate aastate alguses TRÜ baasil asutatud EPA ülesandeks oli Eestis loodavale kollektiivpõllumajandusele keskastme põllumajandusbürookraatia tootmine. Agronoomid, zootehnikud, mehhanisaatorid, melioraatorid, ökonomistid jne. käisid või õigemini sõitsid ringi,

organiseerisid, juhtisid, vastutasid ja andsid aru. Loomaarst langes nagu alguses sellest üldisest juhtide ansamblist välja — tema pidi ka oma kätega tööd tegema. Tema pidi tegema profülaktikat ja kui see ei aidanud, siis ka ravima. Tema kui ahela viimane lüli vastutas agronoomide, zootehnikute ja mehhanisaatorite praagi eest — tema luges kokku ja võttis arvele lõpnud loomad. Tema võis oma näitajat, s.o. lõpnute arvu, ainult vähendada, teised aga samal ajal suurendasid oma toodangunäitajaid (söötühikuid, tsentnereid, peade arvu, juurdekasvu grammisid jne.). Polnud siis ka ime, et sellel spetsialistide paraadil olid loomaarstid surutud tagaritta. Vastavalt sellele langes loomaarstidele ka vähem ilu ja au. Vähe said nad ka ordineid, medaleid, aukirju, tuusikuid, autoostulubasid jne. jne. Loomaarstidest majandijuhte võis üle lugeda ühe-kahe käe sõrmedel. Ka endises põllumajandusministeeriumis hõivasid juhtivad kohad agronoomid, zootehnikud ja mehhanisaatorid. Siit tulenes aga omakorda senini kehtiv finantside jaotamise pingerida.

Jumal tänatud, osa loomaarste sai ka "stagnaaja" lõpuks sellest lollist ja tänamatust töö-rügamisest lahti. Tekkis omapärane "veterinaarbürookraatia". Sellesse kuulusid mitmesugused vabariikliku veterinaarvalitsuse "tšinovnikud", rajoonide ja majandite peaveterinaararstid. Ka nemad ainult juhtisid, jaotasid, kontrollisid, organiseerisid, andsid aru jne. Paljude selliste teeneliste veterinaartöötajate elutööd tähistavad praegu mittevajalikud ja lagunevad imposantsed veterinaarakeskused.

EPA veterinaariateaduskonna ülesandeks oli aga järjest suurema hulga veterinaarspetsialistide valmisvõpimine. Lisaks eestikeelsetele rühmadele hakati üliõpilasi vastu võtma ka vene õppekeelega õpperühmadesse.

Bürokraatlik plaanimajandus armastab arvusid. Arvud on bürookraatiamasina kütus. Niipalju ja niisuguseid loomühikuid, niipalju veterinaarspetsialiste! Sajad majandid vajasid ka sadu loomaarste! Nn. stagnaaja lõpuks oli vabariigis ligi 1 500 loomaarsti. Oli seda siis palju või vähe? Küsimus on selles, kuidas seda vajadust mõõta! Endises, selles tõelises Eesti Vabariigis oli kolmekümnendate aastate lõpus ligi 200 000 hobust, muudest lojustest (u. 1,5 milj. kodulindu, üle 400 000 lüpsilehma ja üle 400 000 sea) rääkimata. Kogu selle kabjaliste, sõraliste, küüniseliste ja suleliste väega said hakkama u. 150 praktiseerivat loomaarsti. Peale selle tegelesid loomaarstid veel loomakasvatussaaduste ehk lihtsalt öelda toiduainete kvaliteedi kontrollimisega. Kui lisada siia juurde tapamajades ja põllutöökojas (ministeeriumis) töötavad loomaarstid, pluss veel teatud arv mittepraktiseerivaid diplomeeritud loomaarste, siis võib öelda, et Eesti Vabariik sai hakkama ca 200 loomaarstiga.

Te ütlete, et see oli ammune aeg ja et elu läheb edasi — Euroopasse muidugi! Aga kui palju vajab siis see tuleviku "Euroopa Eesti" loomaarste? Meie põhjanaabrite soomlaste hobustega tegelev loomaarst peab enda korralikuks äraelatamiseks omama u. 2000 hobuselist patsientuuri. Aga meil ongi praegu veidi üle 5000 hobuse. Seega Soome mõistes leiaks meil "hipiaatritena" tööd 2,5 loomaarsti! Ka mujal Euroopas kehtib arusaamine, et loomaarste vajatakse 1 iga 10 000 elaniku kohta. Kui jällegi jagame oma u. 1,5 milj. elanikku 10 000-ga, siis saame ikka selle maagilise 150. Aga kassi-, koera-, hobuse- või linnuarmastaja eurooplase rahakott on vast ikkagi natukene paksem kui meie poolnäljas pensionäri!

Ei ole saladus, et meie praeguses ühiskonnas on rahakamat rahvast ca 10%. Nemad ongi vast need meie loomaarstide potentsiaalselt maksuvõimelised kliendid. Loomaarmastus on tore asi. Ja on tore, et meie hulgas leidub veel selliseid omakasupüüdmataid filantroope ja loomaarmastajaid nagu lugupeetud kolleeg, veterinaarkandidaat Helgi Aart! Suurem osa loomaarstidest tahab aga loomakeste arvelt ennast ja oma peret toita ja katta, heal juhul isegi uhke auto osta! Nagu näete, selgub siit ka üks turumajanduse karmivõitu põhitõdedest — mitte iga turul ringlonkija ei ole veel ostja. Turul oma kaupa müüvat kaupmeest huvitab siiski ainult maksuvõimeline ostja.

Meil on vabariigis praegu ca 1500 diplomeeritud loomaarsti. Kas nad kõik leiavad ka endile maksujõulised kliendid? Kuid igal aastal lõpetab meie põllumajandusülikooli loomaarstiteaduskonna paarkümme uut noort, enamuses hakkajat ja ärigem olgem tagasihoidlikud — ka hästi elada soovivat kolleegi.

Iga müüja sooviks on müüa oma kaupa võimalikult palju ja võimalikult kallilt. Selleks, et see sünniks peab kaupa olema ringluses võimalikult vähe ja ka ostjatel peab olema ostutahet ja rohkesti raha.

Ostja ideaaliks on aga odavast ja kvaliteetses kaubast külastunud turg. Sellisel juhul on tal võimalus valida parimat kaupa odava hinna eest. Peab ju ka müüja oma kaubast kuidagi lahti saama. Et kaup kätte ei jääks ja n.ö. hapuks ei läheks, selleks tuleb ta odavamalt ära anda.

Loomaarstiteaduskonna kaubaks on väljaõpetatud loomaarstid. Kui nende järgi valitseb nõudlus, siis on tööd ka kauba tootjatel, s.t. õppejõududel. Kui aga nende poolt valmistatakse kaupa liiga palju või kui see

kaup on nõudliku turu jaoks liiga vilets või ka liiga kallis, siis ostja s.t. meie ühiskond, sellist kaupa ei osta.

Näete, olemegi pika ringiga jõudnud tagasi sinna, kust alustasime — loomaarstiteaduskonna tulevikuperspektiivide manu.

Ligi 148 aastat on Dorpati, Jurjevi ja Tartu linnas loomaarste järjepidevalt ette valmistatud. Nii vene tsaaride, saksa ja vene okupantide kui ka eestlaste endi valitsemise ajal. Erinevad ühiskonnad on vajanud ka veidi erinevaid loomaarste. Ja tänu Jumalale on teaduskond senini suutnud uute ja muutuvate oludega ka kohaneda. Ja olgem optimistlikud — arvatavasti suudab ka praegused kohanemisraskused ületada ja edasi eksisteerida, kas põllumajandusülikooli või siis oma endise, selle tõelise *Alma materi* rüpes. Kuid selge on ka see, et **sellisel viisil, nagu praegu, ei suuda teaduskond elujõulisena edasi areneda.**

Tule Jumal appi, hüüate Teie! Milles siis asi, kõik läheb ju nii toredasti. EPMÜ reformimise esimene etapp on ju edukalt lõpule viidud! Me oleme karjakaupa käinud nii ligidal kui kaugel väärt kogemusi korjamas ja teadmisi talletamas, me oleme vähemalt sama targad kui nemad, isegi veel targemad, nupukamad ja hakkajamad, arvavad meie noored vihased mehed! Kahjuks ei tee paljad paberid, paljas tahtmine ja kõrgendatud enesehinnangud veel endisest sotsialismiaegsest ligadi-logadi EPA-st paugupealt kaasaegset Euroopa ülikooli. Iga ülikooli tegeliku taseme määravad ikkagi õppejõud-õpetajad, üliõpilased-õppijad, õppekavad-programmid, õppevahendid-õppehoned.

Alustame vast õppejõududest, kellest suurem osa on jõudnud oma elu kolmandasse veerandisse. Kõik nad on pärit

endisest ühiskonnast. Sellest ühiskonnast on nad kaasa võtnud oma eetika ja moraali. Selles ühiskonnas töötasid õppejõud reeglina kuni surmani. Et surm lõpuks ikkagi saabus, oli ju bioloogiline paratamatus.

Ülikoolid on kõikjal konservatiivsed asutused. Akadeemilisi kutseid ja kraade omandatakse järk-järgult. Meie ülikoolides jõuti dotsendikutseni kusagil 40 eluaasta paiku, professorikutse saadi 50—60 aastast. Surmaeelsed aastad venitati konsultantprofessorina. Aga noored? Noored ootasid ja said ka vanaks. Mõni ootas ära ühe kolleegi surma, mõni kahe, aga mõni suri hoopiski ise ära enne kui ameti sai. Võllanali, ütlete teie. Eks ta ole vist küll! Ütleme siis viisakamalt, et loomulik põlvkondade rotatsioon ei toimunud õigeaegselt. Tekkis n-ö. põlvkondade kuhjumine. Enamikus lääne ülikoolides kehtib reegel, et 65 a. saabudes läheb õppejõud pensionile ehk peenemalt öeldes emeriteerub. Instituut või õppetool läheb üle paljude väärikate kandidaatide seast valitud noorele, 30—40 aastasele teotahelisele ja elujõulisele, teadusdoktorist professorile, kellel on ees 25—35 aastat perspektiivikat ja hästiasustatavat akadeemilist ametiaastat. Selle aja jooksul saavutavad vajaliku akadeemilise küpsuse juba uue põlvkonna õppejõud. Seda reeglit ei rikuta, mingeid "erilisi teeneid" ei arvestata ja kõik teavad ning arvestavad sellega.

Meil aga sunniti korruga emeriteeruma suur hulk 65—68 aastasi, veel elujõulisi õppejõudusid, kes ise olid "punnseisus" oodanud hulga aastaid. Nende kohad pärisid aga järgmised "punnseisus" olevad 50—57 aastased. Ka nemad tahaksid nüüd veidi aega professoreid mängida. Ja eks nad ka mängikski, kui altpoolt ei pressiks peale n-ö. "revolutsiooni sünnitatus", Läänes käinud ja Euroopat näinud,

Jeesuse aastates noored vihased mehed.

Noorte ja vanade konflikt ja sellest tulenev võitlus on sama vana kui elu ise. Uus ei saa areneda ilma, et vana häviks ja kaoks. Uue sünd tähendab ühtlasi ka vana surma! Kaksas ju kõikide Olümpose jumalate isa titaan Kronos omal ajal sirbiga oma isa Uranose kerakesed (loe: testised) ära. Võtnud seejärel abikaasaks oma õe Rhea, tegi sellega karja lapsi (kõik tulevased Olümpose jumalad), hakkas siis kartma, et lapsed suureks saades ta troonilt tõukavad ja pistis nad kohe peale sündimist nahka. Õnneks suskas nupukas Rhea viimase lapse, Zeusi asemel jubedale isale mähkmetesse mähitud kivi, mille see siis ka heauskselt alla kugistas. Päästetud lapse, Zeusi aga kasvatas Rhea salaja üles. Kui see siis lõpuks täismeheks oli sirgunud, siis raputas ta inimsööjast isa nii, et see kõik allaneelatud õed-vennad välja oksendas. Isa pimedas kõhus veedetud aastad said kõik ilusasti kompenseeritud — kõikidest õdedest-vendadest said surematud Olümpose jumalad, kes peale lihtsurelike kiusamise tegelesid veel ka armuasjade, omavahelise nääklemise, nektari joomise ja sellele ambroosia pealchaukamisega. Koleda inimsööjast isa Kronose paiskas aga ebajumala (dekaani, rektori) ameti endale võtnud Zeus Tartarose põhjatusse pimedusse. Paras talle!

Eks ole õpetlik stsenaarium. Kas nüüd meie teaduskonnas täpselt nii läheb, ei tea öelda. Kuid võitluse vaim hõljub õhus ja avagongki matšiks on kõlanud.

Teaduskonna õppejõududest parema ülevaate saamiseks toome siinkohal tabeli kujul ära nende lühikesed *curriculum vitae*'d (vt. tabel 1 järgmisel lk-l).

Kõikides ülikoolides määravad õppejõu akadeemilise posit-

siooni akadeemiline kraad (magister, filosoofiadoktor, teaduste kandidaat, teadusdoktor) ja sellele vastav akadeemiline kutse (magister, filosoofiadoktor, teaduste kandidaat : dotsent; teaduste doktor : professor). Ärgu eksitagu lugejat autori poolt siinkohal toodud akadeemiliste kraadide järjestus magister → filosoofiadoktor → teaduste kandidaat → teadusdoktor. Nõukogude veterinaaria- või bioloogiakandidaadi kraadi taotlej dissertatsioon ületas oma kvaliteedilt reeglina praegu EPMÜ põllumajandusnõukogu poolt vorbitavate filosoofiadoktorite dissertatsioone.

Ma ei tea enamiku lugejate seisukohta, kuid minu ja ka enamiku vanemate kolleegide arvates ei ole filosoofiadoktori kraadil veterinaarmeditsiinis kohta. Olgu ikkagi see vana, hea ja läbiproovitud, reeglina promotsiooni korras omistatav veterinaarmeditsiini teadusdoktori akadeemiline kraad. Doktorikraadi taotlejalt nõutagu reeglina madalama astme akadeemilise kraadi olemasolu. Autori arvates on täiesti vale teadusdoktori kraadi kaitsmise võimaluse andmine mõnede väljavälitunud magistrikraadita promovendidele. Ausas akadeemilises mängus olgu reeglid kõikidele ühesugused. Kolmekümnendates aastates mees kaitsku kõigepealt ikkagi ära magistrikraad. Küllaltki lihtsalt kättesaadav magistrikraad (keskmise diplomitöö tasemel) peaks olema mõnekuulise komandeeringu tulemus. Praeguse põlvkonna noored mehed ei saa ju eriti kurta võimaluste puudumise üle. Pea kõikidel loomaarstiteaduskonna noorematel kolleegidel on olnud rohkesti enesetäendamise võimalusi väliskomandeeringute näol.

Nii nagu kaitsnud magistritöö on eelduseks teadusdoktori kraadi taotlemisel, nii olgu tea-

tud pedagoogiline staaz doktorikraadile lisaks eelduseks ka professorikutse omistamisel. Nii nagu kõik piibli tundjad ei ole võimelised korralikku jutlust maha pidama, nii pole ka kõik doktorid võimelised üliõpilasi õpetama. Tihtipeale on õppejõud tarkusest pungil, aga see tarkus ei taha temast auditooriumile arusaadaval viisil välja puudeneda.

Toon siinkohal ära veel ühe tabeli (tabel 2), mis näitab meie akadeemilise pere vanuselist koosseisu ja ametialast kvalifikatsiooni.

Kokku on loomaarstiteaduskonna 29-st õpetamisega tegelevast tegevõppejõust teaduskraadiga 20 inimest (u. 70%), mis pole EPMÜ üldist taset arvestades sugugi halb näitaja. Kahjuks on aga mingisugunegi teaduskraad olemas vaid 2-l kuni 40 a. vanusel õppejõul kaheksast (25%), samal ajal kui 16-st 50—65 aastast õppejõust võib ennast akadeemilise kraadiga tituleerida 16 (100%).

Nii, et jõudu tööle noored mehed! Väheste "vää" (8 inimest 29-st) ja viletsa "relvastusega" (2 magistrikraadi) ei oleks meie 20—40 aastastel vist küll mõtet rünnata vajaduse korral ringkaitsesse tõmbuvaid, häid positsioone (15 dotsendi ja 2 professorikohta) ja korralikku relvastust (2 magistri-, 13-kandidaadi- ja 3 teadusdoktorikraadi) omavaid "vanakesi". Lihtsam on vast oodata kui üleküpsenud õunad (üle 65 a. vanused õppejõud) ise uibu otsast alla potsatavad!

Poleemika korras märgiksin, et eneseväärikus ja eneseuhkus on toredad asjad ja nad kaunistavad igat õiget meest. Kuid vahel on raske vahet teha, kus lõpeb eneseväärikus ja algab enesekiietus. Raske on üksinda targana lollidema lopastel teedel marsida. Ja lõpuks võivad lollide massid demokraatia tingimustes isegi ülima tarkuse lihtsaks lol-

Tabel 1. Veterinaariteaduskonna õppejõudude hariduskäik, akadeemilised kraadid ja praegused ametikohad.

Õppetool ja õppejõu nimi	Sünniaasta ja vanus	Üldharidus	Kõrgharidus	Akadeemiline kraad (kraad, omistamise aasta)	Akadeemilised kutsed (kutse, kutse omistamise aasta)	Pedag. staaž	Praegune ametikoht
Anatoomia õppetool							
Enn Ernits	1945 (50)	Alatskivi keskkool (1961)	EPA Vet. teadusk. (1968)	Vet. kand. (1981)	Dotsent (1990)	15 a.	Anatoomia õ.-t. juh.
Esta Nahkur	1966 (29)	Väimela loomakasvatustehnikum (1985)	EPA Vet. teadusk. (1990)	Vet. med. dr. (1996)		6 a.	Anatoomia õ.-t. assistent
Histoloogia õppetool							
Tolvo Suuroja	1940 (55)	Rakvere 1. keskkool (1958)	EPA Vet. teadusk. (1963)	Biol. kand. (1973)	Dotsent (1991)	20 a.	Histoloogia õ.-t. juh.
*Hanno Kübar	1930 (65)	Lihula keskkool (1948)	EPA Vet. teadusk. (1953)	Vet. med. dr. (1994)	Dotsent (1963)	42 a.	Histoloogia õ.-t. emeritprofessor
Füsioloogia õppetool							
Evald Reintam	1932 (64)	Tallinna 2. keskkool (1950)	EPA Vet. teadusk. (1955)	Biol. kand. (1961)	Dotsent (1967)	40 a.	Füsioloogia õ.-t. juh.
*Kaarel Kadarik	1930 (65)	Rapla keskkool (1948)	EPA Vet. teadusk. (1953)	Biol. kand. (1963)	Dotsent (1967)	42 a.	Füsioloogia õ.-t. emeritprofessor
Toomas Tlirats	1964 (31)	Suure-Jaani keskkool (1982)	EPA Vet. teadusk. (1987)	Vet. dr. (1984)	Professor (1991)	5 a.	Füsioloogia õ.-t. assistent
Patoloogilise anatoomia õppetool							
Elbi Lepp	1939 (56)	Tartu 2. keskkool (1957)	EPA Vet. teadusk. (1963)	Vet. kand. (1976)	Dotsent (1985)	18 a.	Patoloogilise anat. õ.-t. juh.
Jüri Kasesalu	1936 (59)	Vana-Võidu loomakasvatustehnikum (1956)	EPA Vet. teadusk. (1961)	Vet. kand. (1972)	Vanemteadur (1985)	26 a.	Patoloogilise anat. õ.-t. assistent (0,2)
Riho Lepik	1968 (27)	Viljandi 5. keskkool (1986)	EPA Vet. teadusk. (1993)	Biol. kand. (1962)	Dotsent (1969)	1 a.	Pat. anat. õ.-t. assistent
*Nikolai Koslov	1928 (67)		EPA Vet. teadusk. (1953)	Vet. dr. (1984)	Professor (1985)	40 a.	Patoloogilise anat. õ.-t. emeritprofessor
Loomatervishoiu õppetool							
Jaan Praks	1938 (57)	Tartu 1. keskkool (1956)	EPA Vet. teadusk. (1961)	Vet. kand. (1970)	Dotsent (1976)	30 a.	Loomatervishoiu õ.-t. juhataja
Andres Aland	1963 (32)	Tartu 8. keskkool (1981)	EPA Vet. teadusk. (1986)			1 a.	Loomatervishoiu õ.-t. assistent.
Farmakoloogia õppetool							
Tilina Ööplik	1962 (34)	Tartu 5. keskkool (1981)	TRÜ Arstiteadusk. farm.osak. (1986)	Farm. mag.		4 a.	Farmakoloogia õ.-t. juhataja, lektor
Lauri Ploom	1942 (53)	Tartu 7. keskkool (1961)	TRÜ Mat., füüs., keem. teadusk. (1967)	Keemiatead. kand. (1977)	Vanemteadur (1988)	4 a.	Farmakoloogia õ.-t. assistent (0,2)
Sisehaiguste õppetool							
Ants Nummert	1934 (61)	Võru Ft. Kreutzwaldi keskkool (1954)	EPA Vet. teadusk. (1950)	Vet. kand. (1968)	Dotsent (1984)	32 a.	Sisehaiguste õ.-t. juhataja

Piret Kalmus	1971 (24)	kasvatustehnikum (1953) Tartu 7. keskkool (1989)	EPMÜ Vet. teadusk. (1994)		1 a.	Sisehaiguste õ.-t. assistent (0.7)
Kirurgia õppetool						
Vladimir Andrianov	1953 (42)	Tartu 4. keskkool (1970)	EPA Vet. teadusk. (1976)	Vet. kand. (1988)	15 a.	Kirurgia õ.-t. juhataja
Irina Nikulnikova	1947 (48)	Tartu 4. keskkool (1965)	EPA Vet. teadusk. (1971)		20 a.	Kirurgia õ.-t. assistent
Kalmer Kalmus	1971 (24)	Vändra keskkool (1989)	EPMÜ Vet. teadusk. (1994)		1 a.	Kirurgia õ.-t. assistent
*Kajjo Reidla	1938 (67)	Viljandi 2. keskkool (1947)	EPA Vet. teadusk. (1952)	Vet. kand. (1959) Vet.dr. (1987)	43 a.	Kirurgia õ.-t. emeritprofessor
Sünnitusabi õppetool						
Mihkel Jalakas	1940 (55)	Vana-Võidu loomakasvatustehnikum (1958)	EPA Vet. teadusk. (1963)	Mag. vet. (1994)	30 a.	Sünnitusabi õ.-t. juhataja
Madis Aidnik	1946 (50)	Alatskivi keskkool (1964)	EPA Vet. teadusk. (1969)	Vet. kand. (1973)	21 a.	Sünnitusabi õ.-t. dotsent
Kalle Kask	1965 (30)	Tartu 8. keskkool (1983)	EPA Vet. teadusk. (1991)	Mag. vet. (1995)		Sünnitusabi õ.-t. lektor
Parasitoloogia õppetool						
Toivo Järvis	1944 (51)	Viljandi 2. keskkool (1962)	EPA Vet. teadusk. (1969)	Vet. kand. (1981)	23 a.	Parasitoloogia õ.-t. juhataja
Ilja Miller	1935 (60)	Viljandi 1. keskkool (1954)	EPA Vet. teadusk. (1959)	Vet. med. dr. (1993) Mag. vet. (1992)	25 a.	Parasitoloogia õ.-t. (0.5) lektor
*Jüri Parre	1928 (67)	Viljandi 2. keskkool (1947)	EPA Vet. teadusk. (1953)	Vet. kand. (1958) Vet. med. dr. (1992)	42 a.	Parasitoloogia õ.-t. emeritprofessor
Nakkushaiguste õppetool						
Jaagup Alaots	1940 (55)	Tartu 2. keskkool (1958)	EPA Vet. teadusk. (1965)	Vet. kand. (1976)	26 a.	Nakkushaiguste õ.-t. juhataja
Heldur Jaanson	1934 (61)	Tartu 6. keskkool (1953)	EPA Vet. teadusk. (1958)	Vet. kand. (1967)	33 a.	Nakkushaiguste õ.-t. dotsent
Ralvo Lindjärv	1949 (46)	Tartu 7. keskkool (1968)	EPA Vet. teadusk. (1981)	Vet. kand. (1990)	2 a.	Nakkushaiguste õ.-t. dotsent
Evald Pärnaste	1934 (61)	Välmela zooveterinaaria tehnikum (1970)	Leningradi Vet. Inst. (1968)	Vet. kand. (1975)	15 a.	Nakkushaiguste õ.-t. dotsent
Kersti Haldak	1952 (44)	Tartu 1. keskkool (1970)	EPA Kaugõppet.k. zootehn. (1975)		7 a.	Nakkushaiguste õ.-t. assistent
*Karl Peterson	1927 (69)	Rakvere 1. keskkool (1945)	TRÜ Vet. teadusk. (1950)	Vet. kand. (1957) Vet.dr. (1970)	46 a.	Nakkushaiguste õ.-t. emeritprofessor
Veterinaarsanitaarse ekspertlisi õppetool						
Aadu Kolk	1937 (58)	Rakvere 1. keskkool (1955)	EPA Vet. teadusk. (1960)	Vet. kand. (1969)	32 a.	Vetsanekspertlisi õ.-t. juhataja

Märkus: * - emeritprofessor

Tabel 2. Veterinaarteaduskonna õppejõudude vanuseline koosseis ja ametialane kvalifikatsioon.

Vanusegrupid	Arv (% õppejõudude üldarvust)	Nendest magist- reid (lektoreid)	Teaduste kandidaate (dotsente)	Teadus- doktooreid (professoreid)	Kokku akad. kraadi (ja kutsega)
20–30	4 (13,8)	—	—	—	—
30–40	4 (13,8)	2 (2)	—	—	2 (2)
40–50	5 (17,2)	—	3 (3)	—	3 (3)
50–60	10 (34,5)	1	5 (7)*	3 (2)	9 (9)
60–65	6 (20,7)	1 (1)	5 (5)	—	6 (6)
	29 (100)	4 (3)	13 (15)	3 (2)	20 (20)

* Vet-magister M. Jalakas töötab teeneka pedagoogina erandkorras mitte lektori, vaid dotsendi ametikohal ja vastipromoveerunud vet-med. teadusdoktoril E. Ernitsal puudub veel professorkutse.

luseks hääletada.

Mispärast peaks loomaarst olema "kohitseja või munalõikaja". Korralik väljaõppinud loomaarst tegeleb ikka kastreerimisega. Viimane on aga küllaltki komplitseeritud, täpsust, vilumust, aga ka julgust ja omajagu teadmisi vajav kirurgiline operatsioon. Ei andnud ju vanasti ükski õige talumees oma täkku mingi juhusliku vusserdaja kätte. Selleks tähtsaks tööks kutsuti kohale ikkagi loomaarst, kes selle töö ka korraliku tasu eest korralikult ära tegi. Allakirjutanu kahtleb, kas suurem osa meie Euroopas ringituuritanud ja targaks õpetatud noorematest veterinaarmedikutest sellega hakkama saabki?

Nec sutor supra crepidam — kingsepp jäägu ikka oma liistude juurde! Ei tea, kas loomaarstid edaspidi siiski ainult toiduainete kontrollimisega tegelema hakkavad? On tõsi, et mujal maailmas on loomsete toiduainete kontroll loomaarstide käes, kuid meil näib selle piruka juurde trügivat ka rida teisi ametkondi ja kord käest antud positsioone on väga raske uuesti kätte saada. Ka nõuab kaasaegse toiduainete kvaliteedi kontrollisüsteemi loomine tihedat koostööd keemikute jt. erialade spetsialistidega.

Nii, et ärgem ikka neid munasid ka kohe kõrvale heitkem! Arvan, et nendest võivad paljud loomaarstid ka edaspidi endale korralikku kasu lõigata.

Akadeemilise elulaadi juurde kuulus vanasti ka lugupidamine vanemate kolleegide vastu. "Hallpead austa, kulupead kummarda!" Noorus on tore aeg, aga noorus saab ükskord läbi.

Akadeemilisi mängureegleid austati ja austatakse kõikides korralikes ülikoolides ja nende teaduskondades. Ka meil tuleb leida oma *aurea mediocritas*.

Ükski võim siin Eestimaal ei ole õpetaja ja õppejõu tööd hinnanud nii madalalt kui praegune, põhiliselt haritlastest koosnev valitsus. Isegi paljulaidetud Stalini ajal olid õppejõudude palgad suhteliselt kõrged. Seni, kuni õppejõud ei saa oma töö eest väärikat tasu ei ole ka loota tihedamat ja tervemat konkurentsi õppejõudude kohtadele. Kõrgkoolidesse tulevad sellisel juhul ka edaspidi mitmesugused äbarikud, juhuseotsijad ja aferistid, kes pole niivõrd huvitatud pedagoogilisest tööst, kuivõrd mugavast äraelamisest. Vahendeid selleks teenitakse mitmesuguseid "mittepedagoogilisi võtteid" kasutades. Üheks selliseks tasuvaks tööks on kujunenud ka mitmesuguste noortele spetsialistidele ettenähtud välisstiipen-

diumite arvel ringireisimine.

Paljude aastasade vältel on ülikoolides välja kujunenud omapärane juhtimisstiil. Akadeemiline seltskond on alati olnud veidi isepäine. Paljalt autoritaarse juhtimisega siin hakkama ei saa ja seepärast on ülikoolides ka välja kujunenud omapärane demokraatlik ringkäendus — õppejõud valivad salajasel hääletamisel rektori (ld. juhi), kes siis koostöös õppejõududest koosneva nõukoguga õppeasutust juhib. Teaduskonna õppejõud valivad samal põhimõttel dekaani, kes koos teaduskonna nõukoguga ka teaduskonda juhib.

Nii, et nii rektor kui ka dekaan on ikkagi õppeasutuse õppejõudude valitud ja volitatud ning seepärast peavad nad ka viimaste soove arvestama. Kui rektor väga perutama hakkab, siis saavad õppejõud ta ka maha võtta. Et see ainult teoreetiline võimalus pole, seda näitas hiljutine pretsedent Tallinna Pedagoogikaülikoolis. Ärgu meie lugupeetud loomaarstist rektorihärra jumalapärast arvaku, et allakirjutanu teda ähvardama kipub, siintoodud näide on vaid n-õ. illustatsiooniks.

Ka õppejõudude valimine käib ülikoolides demokraatlikult, konkursi korras, salajasel hääletamisel. Ja kui meie noor-

tel, hakkajatel ja haritud kolleegidel on teatud akadeemilised kraadid olemas, siis võivad nad ju järjekordsetel valimistel konkureerida vakantsetele õppejõukohtadele. Omaette küsimus on uute õppeainete õpetamine ja uute õppejõukohtade juurde loomine.

Sellises väikeses riigis nagu Eesti ei saa ainult sisemiste vajaduste rahuldamiseks pidada suurt loomaarstiteaduskonda. Allakirjutanu arvates ei vaja Eesti kiratsev ja kokkukuivav põllumajandus üle 300–400 loomaarsti. Isegi see arv eeldab, et loomaarstid teenivad 2–2,4 korda vähem kui siis, kui Eesti saaks hakkama 150–200 loomaarstiga. See aga eeldab, et teaduskonna lõpetab aastas ca 10 loomaarsti. Sellise arvu loomaarstide õpetamiseks oleks teaduskonnal vaja maksimaalselt 15 õppejõudu. Aga võib olla oleks kasulik sellist väikest hulka loomaarste ette valmistada hoopiski kusagil mujal hästi väljaarenenud ja kaasaegsel tasemel sisustatud Euroopa ülikoolis! Annaks Jumal, et see küsimus ei kerkiks maksu-

maksjate raha ümberjagavate kõrgete riigibürookraatide ette!

Allakirjutanu arvates ongi EPMÜ loomaarstiteaduskonna lähema aja probleemiks nr. 1 teaduskonna järjepidevuse säilitamine, tema püsijäämine. Selleks tuleb aga eelkõige lähtuda põhimõttest *virtibus unitis*.

Ei ole mõtet püüda teaduskonda liigselt laiendada lähtudes mao ees ennast täispuhuvakonna kompleksist: nii suurt elukat sa alla kugistada juba ei suuda.

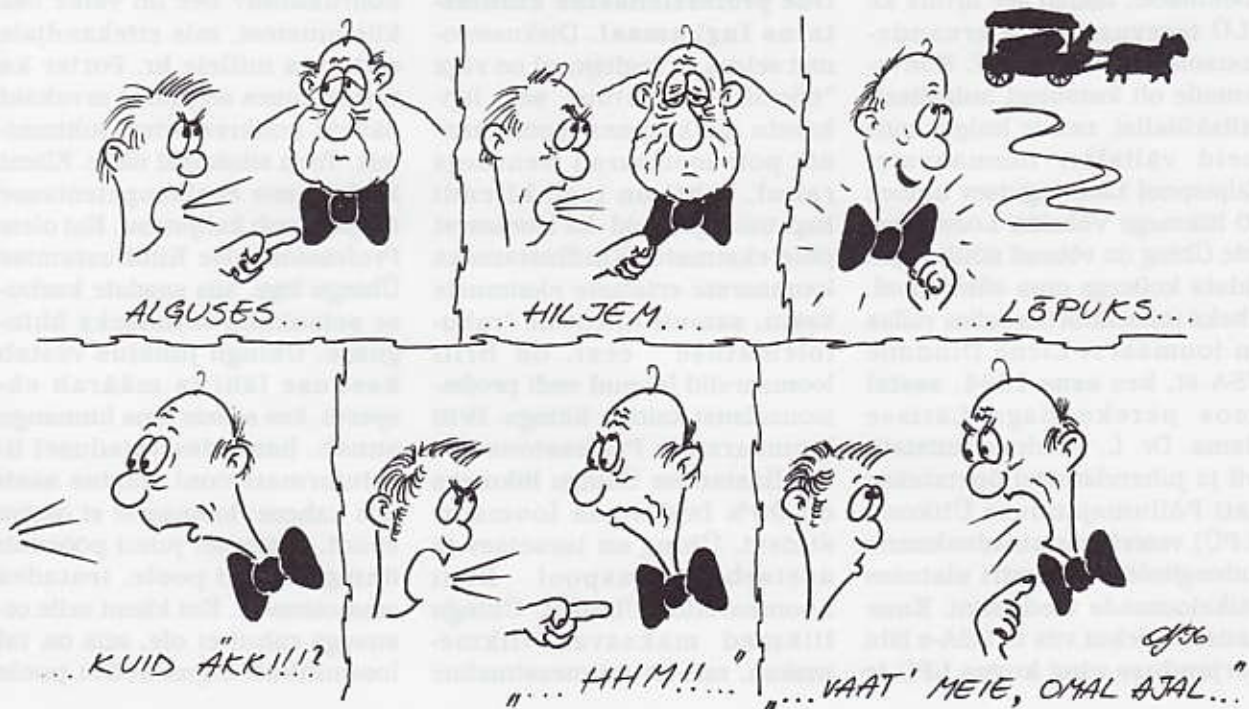
Eelkõige tuleb aga püüda täita üldtunnustatud akadeemilisi mängureegleid. Ühiseid ja kõikidele kasutoovaid eesmärke tuleb taotleda ka ühisel jõul! Ka pole mõtet jagada õpetatavaid aineid vähemtähtsateks (s.o. teoreetilisteks) ja tähtsateks (praktilisteks). Mittevajalikud õppeained tuleb lihtsalt likvideerida, allesjäänud e. vajalikud olgu kõik ühel määral aktsepteeritavad.

Teaduskonna elu puudutavad küsimused, eriti rahaliste vahendite jaotus, tuleb otsustada võimalikult laias ringis. Ei ole mõtet

ka sellisel teaduskonna nõukogul, kes midagi otsustada ei taha ega suuda. Kõikide ealiste gruppide huvid olgu teaduskonnas arvestatud. Kui me ei suuda oma teaduskonna elu viia kooskõlasse turumajanduse nõuetega, kui me ei suuda õpetööd kaasajastada nii moraalset kui materiaalselt, siis pole sellisel teaduskonnal ka tulevikku ja Euroopa ukсед jäävad meile suletuks. Kõigepealt püüdke aga saada iseendist võimalikult objektiivset, s.o. moonutustevaba ettekujutust. Võib olla oleme paljudes oma hädades ikkagi süüdi eelkõige ise, võib olla annab isegi vanale koerale uusi trikke õpetada.

Ja selle asemel, et oma viimast jõunatukest kulutada põlvkondadevaheliseks mudamaadluseks, püüdke ühise asja huvides ühendada nooruse edasipürgiv ja pakatav jõud vanemate kolleegide eluküpsuse ja kogemustega.

Oma pika moraalijutu lõpetaksin sõnadega: *Qui vivra, verra* (kes elab, see näeb).

KROONIKA

Läti loomaarstide konverentsil Bulduris

Andres Valdmann

EPMÜ, ELÜ

Läti loomaarstidele koduseks muutunud lause "kohtumiseni Smiltenes" on nüüdsest asendunud sõnadega "kohtumiseni Bulduris". Läti loomaarstid on nõuks võtnud äärealalt, Eesti piiri naabrusest Smiltenest, riigi südamele lähemale kolida. 23.—25. novembrini toimus Jurmalas Bulduris Läti Loomaarstide Ühingu (LLÜ) iga-aastane konverents.

Iga-aastane konverents on naaberrigi loomaarstide suurim kokkusaamine, mille seekord oli umbes 600 osavõtjat. Lisaks praktiseerivate arstide täienduskoolitusele, täidab see üritus ka LLÜ tegevuse aasta aruandekoosoleku ülesandeid. Konverentsile oli kutsutud hulgaliselt väliskülalisi, nende hulgas mitmeid välisläti loomaarste. Väljaspool Lätit tegutsev umbes 50 liikmega Välisläti Loomaarstide Ühingu on võtnud nõuks igati aidata kolleege oma sünnimaal. Üheks initsiaatoriks selles vallas on loomaarst Liene Dindone USA-st, kes asus 1994. aastal koos perekonnaga Lätisse elama. Dr. L. Dindone initsiatiivil ja juhendamisel õpetatakse Läti Põllumajanduse Ülikooli (LPÜ) veterinaariateaduskonna tudengitele 2 semestri ulatuses väikeloomade meditsiini. Enne Lätisse tulekut viis ta USA-s läbi korjanduse ning kogus LPÜ-le

hulgaliselt materjali, millest ta ise peab kõige olulisemaks Upjohn'i firma annetuseks saadud puure, mis tegi võimalikuks LPÜ veterinaariateaduskonnas väikeloomade statsionaari sisseseadmise.

Esimene öhtu

Konverents algas tavapäratul ajal, reedel 23. novembri öhtul kell viis, LLÜ asjahuviliste tunni ajase koosolekuga. Sellele järgnes kahetunnine diskussioon, mida juhtis Briti Loomaarstide Ühingu konsultant, jurist **Alastair Porter**. Teemaks **loomaarstide professionaalne kindlustatus Inglismaal**. Diskussioonist selgus, et Inglismaal on väga "nõudlik" klientuur, sest ligikaudu iga kümnes loomaomanik pole loomaarsti teenusega rahul. Tihti on tegu kliendi kapriisidega, kuid ka loomaarst pole eksimatu. Kindlustamiseks loomaarste erialaste eksimuste vastu, samuti klientide "rahulolematuse" eest, on Briti loomaarstid loonud endi professionaalsust kaitsva ühingu. Briti loomaarstide Professionaalse Kindlustamise Ühingu liikmeks on 90% Inglismaa loomaarstidest. Ühing on iseseisev ja asetseb väljaspool Briti Loomaarstide Ühingu. Ühingu liikmed maksavad liikmemaksu, mis on mitmeastmeline

ning sõltub ühingu liikme vajadusest ennast kindlustada, st. maksu astme valib ühingu liige ise. Üldjuhul sõltub maksu suurus loomaarsti poolt ravitavate loomade väärtusest. Näiteks kalleid hobuseid ravivad loomaarstid kindlustavad ennast suuremaid summasid sisse makstes kui väikeloomaarstid, kelle patsiendid ei ole rahalises mõttes nii väärtuslikud. Kuidas selline kindlustamise viis realses elus funktsioneerib? Mis saab siis kui loomaarst ei ole süüdi? Mis juhtub siis, kui loomaarst on süüdi? Kes katab kohtukulud? See on väike osa küsimustest, mis ettekandjale esitati ja millele hr. Porter ka vastas, tuues seejuures arvukaid näiteid konkreetsetest juhtumitest. Toon siinkohal näite. Klient kaebab teie ebakompetentsuse üle ja nõuab kahjutasu. Kui olete Professionaalse Kindlustamise Ühingu liige, siis saadate kaebuse seisukoha võtmiseks ühinguusse. Ühingu juhatus vaatab kaebuse läbi ja määrab eksperti, kes sellele oma hinnangu annab, hankides vajadusel lisainformatsiooni. Vastus saab olla kahene: loomaarst ei ole/on süüdi. Esimesel juhul pöörduv ühing kliendi poole, teatades oma otsusest. Kui klient selle otsusega rahul ei ole, siis on tal loomulikult õigus kohtu poole

pöörduda. Kohtus võtab ühing loomaarsti kaitsmise enda peale. Kui leitakse, et loomaarst on süüdi, siis aitab ühing loomaarstil ja kliendil seda probleemi lahendada, ning vajadusel kaitseda loomaarsti kohtus ning kompenseerida loomaomanikule põhjustatud kahju. Loomaarstide Professionaalse Kindlustamise Ühing on mõne suurema kindlustusseltsi liige.

Diskussiooniõhtu lõpetas Läti Põllumajandusülikooli õppejõudude Dr. Vita Antāne ja dr. Biruta Amoliņa ülevaade veterinaarharidusest ja praksisest USA-s.

Teine päev

Plenaaristungil käsitleti LLÜ ja läti veterinaarmeditsiini olukorda, samuti LLÜ seadusi ning nendes tehtavaid parandusi, võeti vastu konverentsi resolutsioonid.

Et anda Loomaarstliku Ringvaate lugejale ülevaadet naaberriigis toimuvast, refereerin konspektiivselt LLÜ presidendi, Egils Juitinovičs'i ja Läti Riikliku veterinaarmeditsiini osakonna direktori Jāzeps Rīmeicāns'i ettekandeid.

Egils Juitinovičs käsitles oma ettekandes kolme teemat. **LLÜ rahvusvahelises kontekstis.** LLÜ on Ülemaailmse Loomaarstide Ühingu liige. Läti võtab osa Põhjamaade loomaarstide ühingute presidentide iga-aastastest töökoosolekutest. Rootsi Loomaarstide Ühing koolitab 2–3 Läti loomaarsti kaks korda aastas, Taani Loomaarstide Ühing igal aastal 2 inimest. Sõidukulud sihtriiki katab Läti pool, kohapealsed ülalpidamiskulud aga võõrustaja. Tingimuseks on hea inglise, rootsi või taani keele oskus. Läti delegatsioon osales Islandis Põhjamaade Loomaarstide Kongressil, külalastatud on loomaarstide konverents Leedus ja Eestis. Läti loomaarstide esindajad käisid ülemaailmsel kongressil Jaa-

panis.

Kõige suuremat abi on saanud Taani ja Rootsi loomaarstide ühingutelt, kes ametlikult Läti ühingut kureerivad.

Riiklikul tasandil on siht liituda Euroopa Ühendusega. Loomulikult on eesmärgiks selles organisatsioonis aktiivselt töötada, seetõttu pole ka hr. A. Porteri loeng Euroopa Veterinaararstide Föderatsioonist plenaaristungil juhuslik.

Seadusandluse ja seaduste väljatöötamine. E. Juitinovičs peab oluliseks LLÜ uue põhikirja väljatöötamist ja vastuvõtmist. Võrreldes eelmise redaktsiooniga on selles näidatud LLÜ administratsiooni institutsioonid. Lisatud on ka punktid, mis käsitlevad LLÜ-s olevaid professionaalseid sektsioone. (selliseid on LLÜ-s praegu 4: põllumajandusloomi ravivate arstide sektsioon, väikeloomaarstide sektsioon, hobuseid ravivate arstide sektsioon ja karusloomi ravivate arstide sektsioon — autori märkus). Põhikirja uue redaktsiooni väljatöötamisele on kõige enam kaasa aidanud dr. Gundega Mičule.

Päevakorras on küsimus loo-

maarstide materiaalsest vastutusest loomade ravimisel. Selles küsimuses on toimunud konsultatsioonid juristidega, kuid lõpliku tulemuseni ei ole veel jõutud. Seadusandlus selles küsimuses tuleb välja töötada.

Aktuaalne on litsenseerimine ja litsenseerimise eriala eksam. Probleemiks on litsenseerimise suur riiklik maks, mis on 100 latti (u. 2300 kr.), see raha ei jää LLÜ käsutusse. Litsenseerimise eksamikomisjoni esimehe V. Dajja sõnul on eksamineerimise kvaliteet rahuldav. On hea, et enne eksamit on kindlustatud konsultatsiooni võimalus.

Läti loomaarstide poolt suhtuti mõistvalt aktsiooni "Tasuta steriliseerimine", mis viidi läbi koostöös organisatsiooniga "Läti Loomasõber".

LLÜ väljaanded. "Veterinārais Žurnāls" — LLÜ ajakiri on ainuke veterinaarmeditsiini puudutav ajakiri Lätis (ilmub 4 korda aastas — autori märkus). Ajakirja asutamisest peale on tal olnud 3 peatoimetajat — dr. Juris Tolpežņikovs, dr. Lita Konopore ja dr. Rafaels Joffe. Dr. R. Joffe eestvedamisel anti välja "Aastaraamat-95". (selles on

Foto 1. Hetkplenaaristungilt. Läti Loomaarstide Ühingu president dr. Egils Juitinovičs (paremal) ja külalislektor USA-st dr. Juris Kalniņš.

avaldatud Läti veterinaarmeditsiini seadus, LLÜ põhikiri ning teised LLÜ-d puudutavad seadused ja seadusaktid, samuti LLÜ liikmete nimekiri — autori märkus) 1995. aastal hakkas ilmuma LLÜ administratsiooni infoleht "Vēstule Latvijas Veterinārārstiem" (eeskiri läti loomaarstidele — autori märkus). Seni on välja antud 4 numbrit. Ajaleht saadetakse kõikidele loomaarstidele koju.

Neljanda punktina käsitles E. Juitinovičs LLÜ-d puudutavaid spetsiifilisi küsimusi ning eelmiste konverentside otsuseid.

Väga aktuaalseteks pidas ettekandja järmisi küsimusi, mis tuleks lähemal ajal ka lahendada.

1. Vaja on välja töötada eetikakoodeks.

2. Vajalik on algatada arutelu ning leida parim lahendus kindlustamiseks loomaarste töövõimetuse korral tervislikel põhjustel.

3. Vaja on jätkata loomaarstide harimist.

Jāzeps Rimeicāns informeeris konverentsist osavõtjaid veterinaarmeditsiini aktuaalsetest probleemidest, andes esmalt ülevaate Euroopa ja Läti **epizootoloogilisest olukorrast**. J. Rimeicānsi sõnul on Lätis olukord hea, kuid ilmema on hakanud ka mitmed "uued haigused". Nendeks on infektsioosne rinotrahheiit ning Tescheni haigus (sigade enzootiline entsefalomüeliit). Viimatinimetatu laiaulatuslikke puhanguid on esinenud Leeduga piirnevates rajoonides. Vaatamata suhteliselt heale epizootoloogilisele olukorrale on hulgaliselt probleeme. Suur puudus on diagnostikumidest. Seda olukorda raskendab veel riigelarve kriis.

Järgmisena puudutas J. Rimeicāns **toiduainete veterinaarsanitaarekspertiisiga** seonduvaid küsimusi, nimetades kolme kontrolli astet. Esimese astme s.o. riigipiiri veterinaarse

kontrolli organiseerimise osas oodatakse kontrollijate töö komputriseerimisel abi Euroopa Ühenduselt. Eesmärgiks on efektiivselt, kiiresti ja täpselt fikseerida ning omada ülevaadet liikumisest riigipiiril. Madalaimaks astmeks on toiduainete realiseerimiskohad: kauplused, kioskid, turud, kus esineb probleeme. Üldjoontes võib töö tulemustega rahul olla. Kõige väärtikumaks probleemiks on keskmine tasand: hulgikaubandus, milleks on baasid, laod, külhooned. Praegu on Lätis üle 100 hulgimüüja ja 100 lao, mis tegelevad toiduainetega.

Viimendat aastat järjest langeb Lätis **põllumajandusloomade arv**. Käsitleval ajal on Lätis 550 000 veist, nendest 311 000 lüpsilehma; 500 000 siga, 86 000 lammast. Ainukesena on tõusnud kitsede arv ulatudes 6000ni. Hobuste arv kõigub 26 ja 30 000 vahel, linde on 3,5 miljonit.

Loomaarstid. Põllumajandusloomi ja lemmikloomi teenindab 1672 litsenseeritud veterinaartöötajat, nendest 580 on veterinaarvelskrid; 823 loomaarsti on sõlminud lepingud riiklike ülesannete täitmiseks rajoonides ja valdades. 443 loomaarsti töötab individuaaltöövõtu korras või erapraksises; teis(t)e loomaarstide juhtimisel töötab umbes 200 spetsialisti, kellest enamus on veterinaarvelskrid — 161.

Muret teeb erialal mittetöötavate ning töötute loomaarstide suur arv. Kokku on selliseid 609, neist töötud 171.

Riigi veterinaarteenistuses töötab 350 veterinaartöötajat, kes on peamiselt kontsentreerunud veterinaarkontrolli ja laboratooriumitesse, liha ümbertöötlemise ettevõtetesse ja riigipiiri veterinaarkontrolli teenistusse.

Väga palju on erinevaid objekte: 204 tapapunkti, 50 turgu, umbes 3000 kauplust, ligi 200 väikest ümbertöötlemise ette-

võtet; suur hulk teisi ettevõtteid, ladusid, ravimitööstusi, üle 100 veterinaarapteegi ja üle 100 huumanaapteegi, kellele on antud litsents veterinaarravimite turustamiseks.

Seadusandlus. 1996. aastal on plaanis välja anda esimene seadusandlust käsitlev kogumik, millesse oleksid koondatud kõik seni vastuvõetud veterinaarmeditsiini käsitlevad seadused ja normatiivaktid.

J. Rimeicānsi sõnul on Läti riiklik veterinaarteenistus reformi edukalt läbinud, veterinaarjärelevalves töötab optimaalne arv spetsialiste ning nende struktuurides pole muudatusi ette näha. Märkimisväärsed muutused vilakse läbi veterinaarlaboratooriumide töös. Nende töö peab muutuma kontsentreeritumaks, täisväärtuslikumaks, on vaja kaasajastada diagnostikameetodeid, läbi tuleb viia atesteerimine ja sertifitseerimine.

Rajoonide ja valdade tasemel jätkatakse lepingute abil teatud funktsioonide üleandmist erapraksises töötavatele loomaarstidele. Arvesse võttes riigi katastroofilist majanduslikku olukorda, ei näe J. Rimeicāns, et riigi eelarvest leitakse 1,5 milj. latti (34,5 milj. kr.), mis on vaja nakkushaiguste profülaktika programmi teostamiseks, see aga tähendab, et praktiseerivatele arstidele selle töö eest maksta pole võimalik.

Mis ootab Läti loomaarste ees järgmisel viiel aastal.

Esseisev ponnistus saab Rimeicānsi sõnul olema kaalukas ja raske. Eesmärgiks on **liitumine Euroopa Ühendusega**.

Teisteks plenaaristungil käsitletavateks teemadeks olid integreerumine Euroopaga. Euroopa Veterinaaride Föderatsioonist pidas ettekande hr. **Alastair Porter**. Veterinaarmeditsiini eetika, kliendi ja loomaarsti suhted, konfliktsitu-

Foto 2. Lätti Loomaarstide Ühingu külalistspektordid. Paremalt vasakule dr. Hans Schougaard Taanist, hr. Alastair Porter Inglismaalt, dr. Merle Valdmann Eestist ja võõrustaja dr. Inguna Lüse.

atsioonid, teenuste kvaliteet. Nendel eelpoolnimetatud teemadel esinesid dr. **Merle Valdmann**, EPMÜ veterinaaria-teaduskonna veterinaareetika ja loomakaitse ning väikeloomade sisehaiguste lektor, dr. **Hans Schougaard** Taanist ja dr. **Juris Kalniņš** USA-st. Sertifitseerimise printsiipidest rääkis dr. **Niels-Ole Bjerregaard** (Taani Loomaarstide Ühingu president). Dr. **O. Parcinskis** Lätist käsitles dokumentide ettevalmistamist nende esitamiseks

kohtusse.

Õhtu lõppes kontserdi ja banketiga.

Kolmas päev

Konverentsi kolmandal päeval toimus töö 4 sektsioonis. **Suurloomade sektsioonis** käsitletavateks teemadeks olid karja reproduktiivne tervis, lehmade seemendamise ja viljatusega seotud probleemid, sigimishaigused, nende profülaktika ja ravi. Ettekandjateks olid dr. **Phil A. Watson**, (Interna-

tional Livestock Management Schools, Kanada) ja dr. **Hans Gustafsson**, Rootsi Tõukarja Aretuse ja Kasvatamise Ühingu. **Hobuste haiguste sektsioonis** rääkis dr. **Hans Schougaard** hobuse kliinilisest läbi vaatusest, nakkushaigustega seonduvat Euroopa Ühenduses (vaktsineerimine, diagnostika, karantiin, impordi ja ekspordi reguleerimine), samuti kopsude alveolaarsest emfüseemist. **Väikeloomade sektsioonis** käsitles kutsikate vaktsineerimist dr. **Merle Valdmann**, anesteesiast ja kasside urogenitaalhaigusi dr. **Juris Kalniņš** ning erapraksise asutamist dr. **Donald K. Allen** (USA). **Toiduainete kvaliteedi kontrolli ja inspeksiooni sektsioonis** esines **Niels-Ole Bjerregaard** HACCP osast haiguste kontrollis, samuti pastöriseerimata piima kvaliteedi kontrollist ja müümise võimalustest. Dr. **Lolita Nilsson**, Rootsi Rahvuslikust Veterinaaria Instituudist rääkis subkliinilisest mastiidist, selle põhjustest ja profülaktikast.

Konverentsi ettekannete ingliskeelsete tekstidega on soovt korral võimalik tutvuda ELÜ kontoris.

Kõneaineks veterinaarmeditsiini ajalugu

17–19. jaanuarini 1996 toimus Riias XVIII Balti teadusajaloo konverents, mis oli pühendatud Läti Teaduste Akadeemia 50. aastapäevale. Seekordse konverentsi organiseerisid Läti Teadusajaloo Assotsiatsioon, Läti Teaduste Akadeemia,

Läti Ülikool, Riia Tehnikaülikool ja P. Stradiņši nimeline Meditsiiniajaloo Muuseum.

Veterinaarmeditsiini ajalugu käsitleti vähestes ettekannetes nii põllumajanduse kui ka meditsiini ajaloo sektsioonis. R. Baltakmens vaatles Läti

loomakasvatuse ja veterinaarmeditsiini arengut aastail 1946–1995. Allakirjutanu teemaks oli Tartu Ülikooli loomaarstiteaduskonna õppejõudude koosseisu kujunemine aastail 1919–1940. J. Jakobsons käsitles läti mikrobioloogide

kellest tuumakama osa moodustasid Tartu Veterinaarinstituudi kasvandikud (E. Zimmers, K. Helmanis jt.). A. Mugerīvičs kõneles Tartu Veterinaarinstituudi ja Läti Ülikooli professori L. Kundziņši

teaduslikust ja pedagoogilisest tegevusest. G. Preinbergs valgustas Läti Ülikooli veterinaarmeditsiini teaduskonna rajamist ja selle tegevuse algusaastaid. Kahjuks ei peetud konverentsil ühtegi ettekannet Leedu veteri-

naarmeditsiini ajaloost.

Järgmine, XIX Balti teadusajaloo konverents peetakse kolme aasta pärast Vilniuses.

Enn Ernits

VARIA

Tuntud kinomees Heino Pars on töötanud loomaarstina

Enn Ernits

Eesti Põllumajandusülikool

Noorema põlve veterinaararstid on lapsepõlves kindlasti näinud nukufilme "Operaator Kõps seeneriigis" (1964), "Operaator Kõps kiviriigis" (1968), "Putukate suvemängud" (1971), "Nael" (1972) jt. Viimati mainitud auhinnati rahvusvahelisel võistlusel Itaalias. Nukufilmid jõudsid toona peaaegu igasse maailmajakku. Nende lavastajaks on mullu 13. oktoobril 70-aastaseks saanud Heino Pars, kes on sündinud Mustlas. Lisame nüüd, et aastail 1946—1950 TRÜs studeerinud loomaarstid on tema kursusekaaslased.

Ajakirjas "Teater. Muusika. Kino" (1995, nr. 12) vastas juu-

billar Silvia Kiigu küsimustele nii: "Pärast laagrist vabanemist läksin ülikooli, ent võttis aega, enne kui ma selgusele jõudsin, et olen täiesti vale eriala valinud. Jätkasin õppimist, kuid peamiseks muutus ülikooli näitering, see andis elule õige sisu ja värvid." Seejärel töötas H. Pars Järva-Jaani jaoskonnas loomaarstina, kellena ameti-solemise kohta mainib lavastaja: "Kaks ja pool aastat pidasin vastu, siis otsustasin — ei, siit rebin ma ennast lahti, see pole minu amet!"

Kuigi H. Parsist ei saanud veendunud loomaarsti, on põhjust teda meie ajakirja veergudel

mainida. Ehk pole juhuslik, et kirgliku loodusesõbrana nukufilmi lavastamise loodusesse viinud kinomees astus õppima just loodusteadustega lähedast veterinaariat; "kahtlase elulooga" noored võisid tollal pääseda ka tehnika erialadele. Igatahes osutuvad eesti veterinaarmeditsiini ajaloo jaoks oluliseks tööga, et H. Pars on Tartus õppinud neli aastat veterinaariat ning töötanud Järvamaal jaoskonnaloomaarstina. Järva-Jaani veterinaarjaoskonna vastas avatud rahvamajas sai alguse tema lavastajategevus, esialgu küll näitekunsti vallas (vt. S. Kiigu küsitlust, lk. 4—5).

PERSONALIA

Madis Aidnik 50

16. veebruaril tähistab oma esimest juubelit EPMÜ veterinaariateaduskonna dekaan dotsent Madis Aidnik. Juubilar sündis 16. veebruaril 1946. aastal Jõgeva maakonnas Kaareperes, kus isa töötas agroomina. Keskkhariduse omandas Alatskivi Keskkoolis, mille lõpetas 1964. a. Samal aastal asus M. Aidnik õppima veterinaariateaduskonda. Teadusepisik nakatas juubilari juba üliõpilasena, kui ta oli veterinaariateaduskonna ÜTÜ esimees. Pärast teaduskonna lõpetamist 1969. a. töötas M. Aidnik lühikest aega veterinaararstina liha- ja piimatehnoloogia ja mikrobioloogia kateedris. 1. jaanuarist 1970. a. asus juubilar tööle Balti Tsonaalse Teaduslik-toot-

misalase Lindude Haiguste Laboratooriumisse, kus ta töötas vanemteadurina 2. juulini 1975. a. Laboratooriumis töötamise ajal valmis ka kandidaadiväitekiri teemal "Tibude resistentsuse uurimine salmonelloosi (pulloroozi) suhtes", mille kaitsmise järel EPA Teaduslikus Nõukogus 21. detsembril 1973. a. omistati talle VAKi poolt 12. mail 1974. a. veterinaariakandidaadi teaduslik kraad. Alates 1. septembrist 1975. a. töötas M. Aidnik kirurgia ja sünnitusabi kateedris — algul assistendina, seejärel 29. detsembrist 1977. a. vanemõetajana ja alates 29. oktoobrist 1979. a. dotsendina. Dotsendi kutse omistati M. Aidnikule 5. oktoobril 1983. a. Alates 1. septembrist 1980. a. kuni 1. septembrini 1992. a. oli dotsent M. Aidnik kirurgia ja sünnitusabi kateedri juhataja, 1. septembrist 1992. a. kuni 31. augustini 1994. a. töötas ta professorina, kirurgia ja sünnitusabi õppetooli juhatajana. Alates 11. oktoobrist 1994. a. töötab juubilar veterinaariateaduskonna dekaani vastutusrikkal ametikohal.

Juubilari teaduslike tööde loetelu sisaldab 45 nimetust ning need käsitlevad tibude salmonelloosi, põllumajandusloomade seemenduse, udara- ja emakapõletike ravi ning reproduktsioonitsükli neurohormonaalse regulatsiooni probleeme.

Tema poolt on korduvalt välja

antud laboratoorsete tööde juhend "Põllumajandusloomade seemendus" ja ta on mitmes erialases käsiraamatus samasisulise peatüki autoriks.

Üliõpilaste poolt on dotsent M. Aidnik kõrgelt hinnatud kui erudeeritud pedagoog. Tema loengud ja praktikumid põllumajandusloomade seemendusest, sünnitusabist ja günekoloogiast on huvitavad ja elulähedased.

Kolleegina on juubilar printsiipiaalne, alati abivalmis ja sõbralik.

Soovime juubilarile tugevat tervist, jõudu ja kordaminekuid tema raskel tööpostil!

Kolleegide nimel M. Jalakas

Evald Nõmm 90

Tänavu küünlakuul oleks prof. Evald Nõmm saanud 90-aastaseks.

Evald Nõmm sündis 19. veebruaril 1906. a. Pärnus. Ta kasvab kuueliikmelises töölisperekonnas, alustas kooliteed Pärnus, kus õppis Pärnu Poeglaste Gümnaasiumis, lõpetades selle 9 klassi 1923. a. Tingituna materiaalsest olukorrast oli vaja haridust jätkata sõjaväe õppeasutustes. 1926. a. lõpetas E. Nõmm kodanliku Eesti sõjakooli suurtükiklassi ja ta määrati patareli rühmakomandöriks. Hiljem suunati ta veel lennukooli lendur-vaatlejate klassi. Et sõjaväeteenistus kulges Tartus, siis astus E. Nõmm 1927. a. Tartu Ülikooli loomaarstiteaduskonda, mille lõpetas sõjaväes töötamise kõrvalt 1934. a., omandades veterinaararsti diplomi. 1936. a. määrati E. Nõmm Tallinna garnisoni loomaarstiks ja aastail 1938—1940 õppis ta kõrgemas sõjakoolis, mille lõpetas 1940. a. Koolis olid head tingimused enesearendamiseks. Seega kulub ajajärk 1923—1940 peaaegu pidevalt õpinguteks, enesetäienduseks ja ettevalmistusteks tulevaseks eluks.

E. Nõmme pikk elutee kulges raskelt, kuid kindlat tõusurada pidi. Õppimine Pärnu Gümnaasiumis pani aluse võrkeeltele (vene, saksa, inglise, prantsuse keel), oma keelteoskusest oli ta eeskujuks kõigile noorematele kolleegidele

E. Nõmm võttis osa Teisest maailmasõjast, selle algusest kuni lõpuni, juhtides veterinaarteenistust Eesti territoriaal- ja rahvusväekoondistes. Ta võitles edukalt Looderindel, Kalininis, 2. Balti ja Leningradi rindel, Eesti Kaardiväe Laskurkorpuse kuulsusrikkal lahinguteel tagasid sõjaväeveterinaararstid E. Nõmme juhtimisel oma tubli tööga väeosade hobukoosseisu hea tervisliku seisundi ja liikumisvõime. E. Nõmm demobiliseerus armeest novembris 1947. a. kaardiväe veterinaarteenistuse polkovniku auastmes.

Aastatel 1948—1951 oli E. Nõmm õppejõuks Tartu Riikliku Ülikooli kehakultuuriteaduskonnas ja teaduriks Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudis. Koos dekaan Fred Kuduga organiseeriti TRÜ ratsaspordibaas.

E. Nõmme nimega on seotud

eesti ratsasport ja selle arendamine. Alus ratsaspordile pandi juba Eesti Kaardiväe-laskurkorpuses, kus kindral Lembit Pärna juhendamisel komandörid R. Aru, H. Lessel, V. Hannula, M. Soots, P. Piirisild, R. Martma, E. Seer, A. Truupöld, E. Sume, E. Gabrel, O. Tohver, M. Kutti, V. Visnapuu, I. Riiner, H. Rooba jt. sõja ajal (puhkeperioodidel) tegelesid ratsaspordiga. Seepärast osutus korpusel võimalikuks juba kuu aja möödumisel pärast naasmist Kuramaalt korraldada Tallinna hipodroomil suured ratsavõistlused.

Aastail 1947—1950 oli E. Nõmm Eesti NSV võistkonna juht, treener ja ka võistleja. Eesti võistkond koosnes siis peamiselt Eesti korpuse sõjaväelastest nagu A. Toffer, A. Truupöld, V. Visnapuu, R. Mere, A. Rooba, L. Tamm jt.

Veel 1950. a. võitis E. Nõmm vabariigi meistritiitli kahevoorulises takistussõidus Eesti NSV karikale. Märkimisväärne saavutus sellises vanuses!

Ratsaspordile jäi E. Nõmm truuks elu lõpuni. Ta oli kauaegne VS "Jõud" ratsaspordisektsiooni esimees ja Eesti NSV Ratsaspordi Föderatsiooni presiidiumi aseesimees.

See periood oli edukas eesti

ratsaspordile. Nii Eesti võistkond kui E. Nõmm olid üleliidulistel võistlustel enamasti auhinnalistel kohtadel. E. Nõmme parimatest õpilastest saavutasid NSV Liidu ratsaspordi tšempioni tiitli A. Lukas, A. Vars-Kasesalu, A. Pinding, M. Viirmäe-Selg, M. Fadejev jt.

Alates 1951. aastast asus E. Nõmm tööle EPA Veterinaariateaduskonda, algul vanemõpetajana, siis (1955. a.) dotsendina ja (1972) professorina ning 1. septembrist 1981. a. konsultantprofessorina. Sise- ja nakkushaiguste kateedri juhatajana töötas prof. E. Nõmm 1966—1979. a.

E. Nõmm kaitses kandidaadidissertatsiooni Moskva Veterinaaria Akadeemias 9. juulil 1953. a. teemal "Hobuste rakmetest põhjustatud vigastustest ja nende vältimisest, eriti diiselrakendis" ja samas doktori väitekirja 1969. a. teemal "Eesti NSV epizootiline olukord ja põllumajandusloomade tähtsamate nakkushaiguste tõrjemeetmete täiustamine."

Doktoritöös on E. Nõmm arendanud kolme põhisuunda: 1) ajaloolis-ökoloogiline — abiootiliste (pinnas, vesi, kliima) ja biootiliste (taimestik, närilised, rändlinnud, kiskjalised) faktorite osa, 2) geneetilist

suunda ja makroorganismi immunoloogilist reaktiivsust — pärilikkuse ja selektsiooni osa infektsiooni suhtes resistentsete tõugude, perekondade ja liinide loomiseks ja 3) Eesti territooriumi epizootoloogiline rajoneerimine.

Prof. E. Nõmm on oma uurimuste alusel jaotanud Eesti territooriumi kolmeks epizootoloogiliseks valdkonnaks, 12 rajooniks ja 5 alarajooniks. Prof. E. Nõmme juhendamisel ehitati pealeehitusena veiste leukoosi laboratoorium, organiseeriti vastav uurimisgrupp ning rajati eksperimetaalbaas Ülenurma õppe-katsemajandis (Jalaka katsealaut). Kiiresti kujunesid tööalased sidemed paljude õppe- ja teadusasutustega.

Prof. E. Nõmme juhtimisel kujunes EPA veiste leukoosi uurimise alal vabariiklikuks keskuseks ja üleliiduliseks tugipunktiks.

Eraldi väärib märkimist prof. E. Nõmme osa mitmete üleliiduliste ja vabariiklike konverentside (1972, 1973, 1975, 1978 jt.) algatamisel ja korraldamisel, mis temale omase detailiselt läbimõeldud plaani järgi kulgesid alati lüüdi. E. Nõmm juhtis Põllu- ja Metsamajanduse Teaduslik-Tehnilise Ühingu (PTTÜ) veterinaaria-

seksiooni Tartu algorganisatsiooni nõukogu tööd 1958—1964 a., kus pööras tähelepanu veterinaaria aktuaalsetele küsimustele, eriti nakkushaiguste tõrjemeetmetele. Rajati algorganisatsiooni lektorium, mis töötas regulaarselt, korraldati mitmeid üritusi.

Alates 1978 aastast oli prof. E. Nõmm EPA juures töötava veterinaaria kandidaadikraadi kaitsmise erialanõukogu esimees, kus tegi suurt tööd noorte teadlaste kaadri kvalifikatsiooni tõstmisel.

Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia (VASHNIL-i) Lääneosakonna zootehnika ja veterinaaria seksiooni büroo liikmena oli prof. E. Nõmmele usaldatud loomade nakkushaiguste uurimise ja tõrje toimikonna töö juhtimine.

Prof. E. Nõmm oli lugupeetud pedagoog. Ta on õpetanud hobusekasvatust, sõjaväe veterinaaridistsipliini, epizootoloogiat ja veterinaarorganisatsiooni kursust. Ta on mitmete õpperaamatute: "Loomade nakkushaigused", "Veterinaarorganisatsioon" jt. käsiraamatute: "Veiste nakkushaigused", "Hobuste nakkus- ja invasioonahaigused" jt. autor või kaasautor. Tema teadustööde arvu peab kirjutama kolmekohalise numbriga.

Põhitöö kõrval täitis prof. E. Nõmm pidevalt, edukalt suuri ja vastutusrikkaid ühiskondlikke ülesandeid. Arvukates ühiskondlikes komisjonides ja nõukogudes aitas prof. E. Nõmme kaalukas sõna kaasa paljude küsimuste otstarbekohasele lahendamisele. Tänu tema initsiatiivile hakkas ilmuma ajaleht "Põllumajanduse Akadeemia" (esimene number ilmus 5. mail 1957. a.) ja EPA ülõpilased kandsid 1957. a. maidemonstratsioonil esmakordselt üliõpilasmütsi. Veterinaariateaduskonna õppejõudude peres kasvas prof. E. Nõmm keskseks kujukaks.

Prof. E. Nõmm oli sirgjoone-line, printsiipaalne ja korrektne inimene, teda iseloomustas suur järjekindlus, visadus ja andumus oma ülesannete täitmisel. Talle omistati 1976. a. teenelise teadlase aunimetus. E. Nõmme oli autasustatud kahe ordeni, 7 medali ja paljude valitsuse aukirjadega. Spordimeheks jäi

E. Nõmm elulõpuni. Ta säilitas sõjaväelase distsipliini, nõudlikkuse ja täpsuse, mitte niivõrd aluvate kui enda suhtes. Päevakorras oli kindel koht kehakultuuril, mis oli hea meeleolu aluseks.

Vabariigi veterinaararstikond ja kolleegid mäletavad prof. E. Nõmme kui alati reibast, heas

tujus ja kartmatut ning sirgjoonelise inimest, kes töötas perspektiivitundega.

Prof. E. Nõmm suri 31. detsembril 1990. a. See oli hobuse aasta. Ta on maetud Jaani (Raadi) kalmistule.

Hiljar Pärn

Arvo Soomets 30

18. veebruaril alustas oma arglikke samme neljandas aastakümnes meie ajakirja kunstnik, loomaarst ja äriimees Arvo Soomets.

Sündinud 1966. aastal Abja-Paluoja ja samas kooliteed käinud 11 aastat.

Keskhariduse omandamise ajal osales aktiivselt kooli näiteringis, korduvalt võttis osa kõnevõistlustest ning sooritas langevarjuhüppeid ALMAVÜ Viljandi rajooni TSKs. Esimesed joonistused tegi kunstnik oma sõnade järgi sahtlisse alles kümendas klassis käes. Koolivihi-kud täitusid teoreemide ja essee-de asemel sõbralike karikatuuri-dega õpetajatest.

1984. aastal astus juubilar Eesti Põllumajanduse Akadeemia veterinaariateaduskonda, kus vaheldumisi õpingutele osales agiitbrigadis, mille eestvedajaks-aktivistiks oli tolleaegne kursusevend Urmas Lehtsalu.

Järgmise aasta kevadel võeti Arvo kroonuleivale. Ta teenis "kodumaad" Odessa oblastis viinamägede vahel dessantväelase-na. Kroonuleivale teenis lisa kunstikutööga, maalides kaas-kannatajate käekellade sihver-plaadile uhkeid pilte punakot-kastest.

Armeest naases 1987. a. kevadel, asudes kohe innustunult segusõlme ülema vastutusrikka-

le töökohale teaduskonna uue õppehoone ehitusel. 1988. a. kevadsemestril sukeldus aga taas õpperaamatutesse ning lõpetas esimese kursuse laulva revolutsiooni aastal.

Järgnevad neli aastat möödu-sid juubilaril elus eriliste vahe-juhtumisteta. Köva laulumehena EPA segakooris oli ta kolm aastat koori president.

Arvo Soomets lõpetas EPMÜ veterinaariateaduskonna loomaarsti kutsega 1992. aastal.

Lõpetamise järgselt asus energiline noormees teadustööle Eesti Agrobiotokeskusesse. Paar esimest töökuud möödusid ilma eriliste saavutusteta — ei ole kerge see teadustöö, lihtagi tuli uurimistöö vahel teha heina seerumihobustele ja teostada transporttöid (kümnete tonnide kaupa Leedust sisseveetud preemikseid) jne. Arvo Soomets hakkas tegelema vasikate ja põrsaste pastõrelloosivastase vaktsiini välja töötamisega.

1994. a. aastal, kui taas hakkas ilmuma ajakiri "ELR", tuli juubilar ise oma töid meile pak-kuma ja on sellest ajast alates il-mestanud meie ajakirja.

Esimese suure avastusena märkis noor teadur, et sarnaseid vaktsiine on ennegi tehtud ja pole mida välja töötada. See avastus valmistas noorele mehe-le nii suure pettumuse, et ta läks 1994. a. Inglismaale sulaseks.

Välismaalt naasnuna alustas tööd Eesti Agrobiotokeskuses müügijuhina. Möödunud aastal alustas tegevust ravimite hulgi-müügi-firma A-B Kommerts, kus juubilar töötas kaks nädalat di-rektorina. Seejärel (alates maist, 1995) aga asus tööle AS Dimela, kus töötab tänaseni veterinaar-arst-müügiesindajana.

Vabal ajal illustreerib raama-tuid ja õpib norra keelt.

Arvo Soomets on abielus, peres kasvab poeg ja tütar.

Soovime Jeesuse aastates juu-bilarile tervist, jõudu ja kergest sulejooksu ning loodame, et veel palju aastaid saavad meie luge-jad osa sellest suurest talendist.

Palju õnne!

Tiit Lepp

IN MEMORIAM

Prof. Hakon Westermarck

Möödunud aasta oktoobrikuu lõpupäevadel Iga-aastaste soome loomaarstide päevade avaistungil Helsingis, Messuhallis istusime prof. Hakon Westermarck'iga taas kõrvuti, teadmata ja aimamata, et viimast korda ... Kuu aega hiljem, 27. novembril 1995 a. sulgusid meie, Eesti loomaarstide suure sõbra silmad igaveseks.

Prof. Hakon Westermarck sündis 10. juulil 1912 a. Helsingis. Alghariduse sai ta Soomes, loomaarsti diplomi aga Stockholmi Kuninglikust Loomaarsti Ülikoolist 1938. a. Täiendas ennast pärast sõda Kopenhaageni ja Oslo ülikoolides, ise alustas õppetööd Helsingis 1974. a. Doktorivälitekirja kaitses 1952. a. Pärast aastast õppejõu tööd Rootsi Kuninglikus Loomaarsti Ülikoolis pöördus tagasi Soome, kus ta jätkas professorina Loomaarsti Ülikoolis alates 1954 aastast.

Selja taha olid jäänud unustamatud sõja-aastad, kusjuures ta kaotas kaks kodu. Sõja alguses oli ta loomaarstina tööl Karjalas, Äyräpääl, piirkonnas, kus võitlesid hiljem ka "soomepoisid" — Eesti vabatahtlike rügement JR-200. See piirkond jäi vaenlase valdusse. Teine kodu Heinolas hävis pommirünnaku tagajärjel. Westermarckil endal oli veterinaarmajori aukraad. Sõja lõpuperioodil korraldas ta karja evakueerimist Lapimaalt Tornio kaudu Rootsi.

Olles tööl farmakoloogina Tallinna Farmaatsiatehases, õnnestus mul teha õppereis 1967. a. Helsingi, rootslaste "Medica" ravimivabrikusse.

Direktor kutsus pidulikule lõunasöögile ka "Medica" konsultandi farmakoloog prof. Hakon Westermarcki. Seejärel külastasin tema kutsel ka Helsingi Loomaarsti Ülikooli ja nii me kauakestev suur sõprus ja koostöö algas. Septembris 1969. a. tulid Eestisse tõsisemat

koostööd alustama H. Westermarck ja tookordne Helsingi linna loomaarst, nüüdne pensionär prof. Carl Heinz Klatt. Käisime tolaeagse põllumajandusministri asetäitja I. Aamisepa jutul ja kohtusime Tartus prof. J. Kaardega ja prof. J. Tehveriga. Selle kohtumise juures Loomakasvatuse Instituudis oli ka Endel Aaver. Eesmärgiks oli korraldada Tallinnas mõlema maa loomaarstide ühine konverents, mis ka 1972. aastal teoks sai. Mõeldud oli see jätkuva üritusena kord siin, kord seal, aga tookordsete välismaale sõidu võimaluste puudumise tõttu ei tulnud sellest midagi välja. Esimene konverents Eestis meeldis aga kõigile väga, millest on mul ka jääv mälestus — kiri Soomest 29. mail 1972 (tõlge soome keelest):

"Loomaarst Heino Mikk, armas sõber — istun oma töötoas, Tallinna sümpoostoni pilt ees. Sümpoostoni oli meie, soomlaste meelest väga hästi õnnestunud, mille eest võib vaid Sind tänada. Ilma Sinu vahetallituseta poleks sellest midagi välja tulnud. Veel kord suur tänu ja head suve Sulle ja perele

Sõpruses Professor Hakon Westermarck."

Nii algas üha süvenev koostöö, mis mõlemale osapoolle suurt rahuldust pakkus. Prof. H. Westermarcki tegevus laienes aga üle terve maailma — ta osales kongressidel Londonis, Stockholmis, Madridis, Hannoveris, Pariisis, Thessalonikis, Moskvast, Perthis ja mujal. Ta sai tuntuks eriti loomakaitse sfääris. Ka meie kolleegil Helgi Aartil tekkisid tugevad tööalased sidemed prof. H. Westermarckiga, nii et ka selles liinis hakkasid asjad liikuma ja nii oleme mõlemad kadunule tänuvõlg-lased.

Prof. Westermarck tegutses farmakoloogina-professorina 30 aastat, nii et sõjajärgse põlvkonna

Fotol: prof. Westermarck oma kabinetis 1994.a. sügisel. Seisab Heino Mikk.

soome loomaarstid on kõik tema õpilased. Tema sulest on ilmunud ca 300 erialast artiklit.

Aastatel 1973—1976 oli ta rektori raskel tööpostil. Sel perioodil õnnestus tal vältida õppeasutuse ümberpaigutamist Helsingist, mida mõningad poliitilised ringkonnad tahtsid väga teha.

Rahvusvahelises ulatuses hinnatakse prof. Westermarcki tegevust väga kõrgelt.

1992. aastal, Soome Loomaarstide Liidu 100. aastapäeval seisime Helsingi Ülikooli aulas taas kõrvuti ja saime koos tunnustust — temast tehti kodumaine-, minust välismaine Liidu aulige.

Oma tervist hoidis ta saunas käies ja sporti tehes. Alles hiljuti mängis ta veel tennist.

Lugu pidas ta ka heast muusikast, nii kergemast kui ka klassikalisest. Märkimisväärne on ajalooline töö — professori vanaema ettepanekul ja palvel lõi Jean Sibeliuse oma kuulsa "Jäägrimarsi". Oleme koos Hakoniga käinud ka Ainolas — Sibeliuse viimases kodus ja samas ka ta haual.

Eesti loomaarstid ei unusta kunagi oma suurt sõpra ja kolleegi, kõikjal lugupeetud prof. Hakon Westermarcki.

Heino Mikk